

Partsevne i sivile saker

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 623
Leveringsfrist: 25.04.2011

Til sammen 17 913 ord

21.04.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Generelt	1
1.2	Tema	3
1.3	Avgrensninger	3
<u>2</u>	<u>RETTSKILDER OG METODE</u>	<u>4</u>
<u>3</u>	<u>PARTSEVNE</u>	<u>4</u>
3.1	Betydningen av å være part	4
3.2	Nærmere om begrepet partsevne	5
3.2.1	Innledning	5
3.2.2	Alminnelig partsevne	7
3.2.3	Relativ/begrenset partsevne	8
3.2.4	Fremstillingen videre	9
<u>4</u>	<u>HENSYN</u>	<u>10</u>
4.1	Innledning	10
4.2	Klar identifikasjon av partene i et søksmål	10
4.3	Rettskraftsvirkningen	11
4.4	Tvangsfullbyrdelse av eventuelle omkostningskrav	12
4.5	Hensynet til å få klarlagt sine rettigheter og plikter	14
4.6	Ivaretagelse av ideelle interesser	15
<u>5</u>	<u>ALMINNELIG PARTSEVNE ETTER TVL. § 2-1 FØRSTE LEDD</u>	<u>16</u>

5.1	Fysiske personer	16
5.2	Stat, kommune og selvstendige offentlige virksomheter	18
5.3	Sammenslutninger	20
5.3.1	Innledning	20
5.3.2	Aksjeselskaper	21
5.3.3	Ansvarlige selskaper og kommandittselskaper	22
5.3.4	Samvirkeforetak og andre foreninger organisert som selvstendige rettssubjekter	24
5.3.5	Sparebanker og stiftelser	25
5.3.6	Konkursboer og dødsboer under offentlig skifte	25
5.3.7	Andre former for sammenslutninger	27
5.4	Partsevne etter særlig lovbestemmelse	30
5.4.1	Innledning	30
5.4.2	Eierseksjonssameier	31
5.4.3	Reinbeitedistrikter	33
5.4.4	Alminnelig eller begrenset partsevne	34
6	<u>ALMINNELIG PARTSEVNE ETTER TVL. § 2-1 ANNET LEDD</u>	34
6.1	Innledning	34
6.2	Fremstillingen videre	36
6.3	Totalvurderingen	37
6.4	Momenter i vurderingen av om en sammenslutning har partsevne	38
6.4.1	Innledning	38
6.4.2	”om sammenslutningen har en fast organisasjonsform”	40
6.4.3	”styre eller annet organ”	42
6.4.4	”om sammenslutningen har en formalisert medlemskapsordning”	45
6.4.5	”om sammenslutningen har egne midler”	47
6.4.6	Grensen mot rettslig interesse – ”sammenslutningens formål og hva søksmålet gjelder”	48
7	<u>BEGRENSET PARTSEVNE ETTER TVL. § 2-1 ANNET LEDD</u>	51
7.1	Innledning	51
7.2	Nærmere om begrenset partsevne	52

7.2.1	Når reglene om begrenset partsevne er aktuelt	52
7.2.2	Hvorvidt en sammenslutning har begrenset partsevne	53
7.3	”hva søksmålet gjelder”	56
7.3.1	Innledning	56
7.3.2	Rettighet eller plikt tilordnet sammenslutningen	56
7.3.3	Sammenslutningen må fremstå som det naturlige søksmålssubjekt	57
7.3.4	Økonomisk eller annen praktisk betydning	58
7.4	Forholdet mellom partsevne og rettslig interesse	59
8	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>A</u>

---

1 Innledning

1.1 Generelt

Partsevne er et grunnleggende vilkår for å få en sak fremmet til realitetsbehandling.¹ ”Realitetsbehandling” vil si at retten vurderer og tar stilling til om et krav er eller ikke er berettiget.² Med begrepet ”partsevne” siktes til hvem som har evne til å være part i en rettssak. Bare de rettssubjekter – fysiske personer eller sammenslutninger – som har evne til å stå som part, kan opptre som saksøker eller saksøkt i sivile saker.

Kravet om partsevne, er en absolutt prosessforutsetning.³ ”Absolutte” prosessforutsetninger er de prosessforutsetninger som retten skal ta stilling til av eget tiltak – *ex officio*. Det er således ikke nødvendig å nedlegge påstand om eksempelvis manglende partsevne. Andre absolutte prosessforutsetninger er eksempelvis reglene om litispensens i tvl. § 18-1 og kravet til at søksmålsbetingelsene i tvl. § 1-3 er oppfylt. Såkalte ”relative” prosessforutsetninger tar retten derimot bare stilling til dersom de blir påberopt av den annen part. Eksempelvis vernetingsreglene eller plikten etter tvl. § 20-11 til å stille sikkerhet for motpartens saksomkostninger. Prosessforutsetningene må foreligge ved saksanlegget – når forliksklagen eller stevningen kommer inn til retten – og må som utgangspunkt være til stede til dom blir avsagt.⁴ Konsekvensen av at en prosessforutsetning ikke er til stede, er som hovedregel at retten ikke kan ta stilling til realiteten. Saken avvises.

De bakenforliggende hensyn for prosessforutsetningene er flere. Prosessforutsetningene er for det første viktige av prosessøkonomiske grunner, ved at de begrenser antallet saker som bringes inn for retten, beskytter mot unødige søksmål og gir domstolene et

---

¹ Skoghøy (2010) side 201.

² Robberstad (2009) side 59.

³ NOU 2001:32 side 658 og Rt. 2008 side 1730 (premiss 39).

⁴ Skoghøy (2010) side 218-219.

best mulig avgjørelsesgrunnlag.⁵ Videre skal prosessforutsetningene verne om motparten og samfunnet, ved at de gir grunnlag for tillit til rettssystemet og en fornuftig bruk av samfunnets ressurser.

Hvorvidt et rettssubjekt kan stå som part, beror på hva rettsreglene bestemmer.⁶ Tvistemålsloven av 1915 hadde i tredje kapittel regler om prosessdyktighet – evnen til å kunne handle som part, samt regler om lovlige stedfortredere. Hvem som kunne være part var derimot ulovfestet, men bestemmelser om partsevne kunne utledes av forutsetningene for reglene om prosessdyktighet, samt utfyllende regler utviklet i rettspraksis.⁷ Regler om hvem som kan være part i sivile saker, er i dag uttrykkelig lovfestet i tvl. § 2-1. Bestemmelsen er ment som en kodifisering av tidligere ulovfestet rett.⁸

Tvl. § 2-1 første ledd angir hvilke rettssubjekter som uten en nærmere vurdering kan stå som part. Dette vil for det første gjelde fysiske personer, jf. bestemmelsens første ledd bokstav a. Bestemmelsens øvrige alternativer regulerer partsevne for upersonlige rettssubjekter.⁹ Eksempelvis har stat, kommuner og fylkeskommuner partsevne etter bokstav b, mens partsevne for aksjeselskaper, ansvarlige selskaper mv. fremgår av bokstav c. For andre typer sammenslutninger enn de som uttrykkelig fremgår av bestemmelsens første ledd, blir spørsmålet om partsevne mer komplisert. Bakgrunnen for dette er at det i vårt samfunn finnes mange ulike sammenslutninger, som det ikke er gitt at har evne til å stå som part. Tvl. § 2-1 annet ledd fastslår at også slike sammenslutninger kan stå som part, ”så langt dette følger av en samlet vurdering”.

---

⁵ Skoghøy (2010) side 199.

⁶ Hov (2007) side 137.

⁷ NOU 2001:32 side 655 og Schei m.fl. (2007) side 97.

⁸ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

⁹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

1.2 Tema

Oppgavens tema er hvem som kan være part i sivile saker for norske domstoler, jf. tvl. § 2-1. Tema er med dette partsevne i vid forstand.

For fysiske personer og en rekke sammenslutninger, følger partsevnen uttrykkelig av tvl. § 2-1 første ledd (eller av særlovgivningen). Partsevne for sammenslutninger som ikke er regulert som nevnt, må avgjøres konkret. Hvorvidt slike sammenslutninger kan stå som part, beror etter tvl. § 2-1 annet ledd på en sammensatt, skjønnsmessig helhetsvurdering. Det avgjørende for partsevnen er hvorvidt sammenslutningen, ut fra en samlet vurdering opp mot de momenter som fremgår av tvl. § 2-1 annet ledd har en tilstrekkelig fast organisasjonsstruktur (se punkt 6.3). Fast organisasjonsstruktur er imidlertid ikke alltid avgjørende. Som det vil fremgå av den videre fremstillingen, kan også sammenslutninger med mindre fast struktur kunne ha partsevne i en konkret sak.

Spørsmålet om partsevne er således ikke uten videre gitt. Hvorvidt partsevne foreligger, kan i visse situasjoner bero på en særskilt vurdering i den enkelte sak.

1.3 Avgrensninger

Spørsmålet om partsevne gjør seg gjeldende både i sivile saker og i straffesaker. Tema for denne oppgaven er partsevne i sivile saker – partsevne i straffesaker behandles ikke.

Partsevne for sammenslutninger med mindre fast struktur, har nære forbindelseslinjer mot spørsmålet om rettslig interesse, hva gjelder tilknytningskravet i tvl. §§ 1-3 og 1-4. Den konkrete vurderingen av om rettslig interesse foreligger, vil ikke bli behandlet. Derimot vil jeg forsøke å redegjøre for hvordan spørsmålet om partsevne og rettslig interesse kan overlape hverandre ved vurderingen av partsevne (se punkt 7.4).

2 Rettskilder og metode

Fremstillingen bygger på alminnelig juridisk metode. Før reglene om partsevne ble lovfestet i tvl. § 2-1, fantes som nevnt ingen regler som uttrykkelig regulerte spørsmålet om partsevne. Ved at man i dag har et autoritativt uttrykk for hvem som kan stå som part i sivile saker, er tvl. § 2-1 det naturlige utgangspunkt for den videre fremstillingen. Tvl. § 2-1 er imidlertid ikke uttømmende. For visse sammenslutninger følger partsevne av særlovgivningen, eksempelvis selskapsloven (sel.) § 2-1 første ledd, eierseksjonsloven (eiersl.) § 43 tredje ledd og forutsetningen i domstolloven (dl.) § 191 annet ledd.

Som det fremgår av Tvistemålsutvalgets kommentarer i motivene til tvistelovens kapittel 2, er det *”i en ny lov [...] grunn til [å] forsøke å klargjøre hvem som kan opptre som part i en rettsak”*.¹⁰ Forarbeidene til tvisteloven vil berøres ved gjentatte anledninger. Videre vil rettspraksis under tvistemålsloven av 1915 og nyere rettspraksis stå sentralt i fremstillingen. Juridisk teori som behandler problemstillingen, vil bli vist til underveis.

3 Partsevne

3.1 Betydningen av å være part

Partsangivelsen har betydning i flere henseender. For det første gir partsangivelsen vedkommende person eller sammenslutning under saken en rekke prosessuelle rettigheter.¹¹ En part har f.eks. rett til å bli innkalt til og være til stede i rettsmøter, til dokumentinnsyn, til å inngi prosesskriv samt motta motpartens prosesskriv, føre bevis, prosedere mv.¹²

---

¹⁰ NOU 2001:32 side 655.

¹¹ Schei m.fl. (2007) side 97.

¹² Schei m.fl. (2007) side 97.

For det andre kan en part ha nærmere bestemte plikter, eksempelvis plikten til å møte personlig i rettsmøter og plikten til å forklare seg.¹³ Videre kan partsangivelsen for det tredje få betydning for om saken er anlagt ved korrekt verneting, da vernetinget etter tvl. § 4-4 er avhengig av hvor parten bor, driver sin forretningsvirksomhet eller har sin eiendom mv.¹⁴ Partenes forhold har for det fjerde en side mot dommerens habilitet. Av dl. §§ 106 til 108 følger f.eks. at man ikke kan være dommer dersom man er i slekt med, eller står i et annet forhold til partene, som kan innvirke på hans uhildethet.¹⁵

Partsangivelsen har betydning også i andre relasjoner, f.eks. i forhold til om søksmålsbetingelsene i tvl. § 1-3 er til stede. Videre er partsangivelsen av avgjørende betydning i forhold til en avgjørelses rettskraftsvirkning. Hovedregelen i tvl. § 19-15 første ledd første punktum er at en rettskraftig avgjørelse bare er bindende for partene. Den viktigste begrunnelsen for rettskraften, er som Robberstad fremhever, at *”den gir den vinnende parten trygghet for oppnådd posisjon. Den som vinner, får sikkerhet og beskyttelse for sin rettighet [...]”*.¹⁶ Som hovedregel er det også kun sakens parter som kan bevilges eller påbys noe, og en avgjørelse kan bare fullbyrdes overfor partene.¹⁷

3.2 Nærmere om begrepet partsevne

3.2.1 Innledning

Partsevne er som nevnt et grunnleggende vilkår for å kunne opptre i en sivil sak, og sikter til om vedkommende person eller sammenslutning mv. som sådan har evne til å være part i en prosess.

---

¹³ Schei m.fl. (2007) side 97.

¹⁴ Hov (2007) side 137.

¹⁵ Hov (2007) side 137.

¹⁶ Robberstad (2009) side 318.

¹⁷ Hov (2007) side 137.

Partsevne er således en betingelse for at et krav skal kunne realitetsbehandles. De krav som stilles for å være part, fremgår i dag av tvl. § 2-1. Begrepet ”partsevne” er synonymt med søksmålssubjekt og sikter til om vedkommende person eller innretning kan være part i en prosess som klager/innklager, saksøker/saksøkte, ankepart/ankemotpart mv.¹⁸ Partsangivelsen har således betydning på alle stadier i en prosess.

Partsevnen bør ikke oppfattes som en absolutt størrelse – slik at den enten foreligger eller ikke.¹⁹ Som det vil fremgå i den videre fremstillingen kan en sammenslutning ha en mer relativ eller begrenset partsevne.

Partsevne må avgrenses mot det å inneha prosessuell handleevne. Partsevne omhandler det å være part. ”Prosessuell handleevne” eller prosessdyktighet omhandler derimot evnen til å kunne handle som part – evnen til selv å opptre i en rettssak og foreta prosesshandlinger, herunder reise og ta i mot søksmål, jf. tvl. § 2-2 første ledd.²⁰ Alle myndige personer er som utgangspunkt prosessdyktige. Disse kan selv ivareta sine anliggender på en betryggende måte og utøver selv den prosessuelle handleevnen. Unntak følger av tvl. § 2-2 fjerde ledd første punktum, hvor det fremgår at en ”*myndig person som på grunn av sin psykiske helsetilstand ikke er i stand til å vareta sine egne interesser under saken*”, ikke er prosessdyktig. Mindreårige og umyndiggjorte personer er ikke prosessdyktige, jf. vergemålsloven § 1.

Partsevne og prosessdyktighet er således separate prosessforutsetninger. Selv om man har partsevne, er det således ikke gitt at man har evnen til å kunne handle som part. Manglende prosessdyktighet i sivile saker vil imidlertid ikke medføre at saken avvises, da tvl. § 2-3 flg. åpner for at det kan settes inn en lovlig stedfortreder.

---

¹⁸ Schei m.fl. (2007) side 99.

¹⁹ Schei m.fl. (2007) side 99.

²⁰ Skoghøy (2010) side 231.

3.2.2 Alminnelig partsevne

Tvl. § 2-1 første ledd angir de rettssubjekter som uten en nærmere vurdering kan stå som part. Dette er blant annet fysiske personer, stat, kommuner, fylkeskommuner og selskaper. Disse subjekter har såkalt alminnelig partsevne. Med ”alminnelig partsevne” menes evnen til å stå som saksøker eller saksøkt om alle former for krav som kan bringes inn for domstolene.²¹ Felles for disse subjekter, er at de enten anses som selvstendige rettssubjekter – ”juridiske personer”, eller at partsevne følger direkte av lov. Som det fremgår av Rt. 2008 side 1730, ble det:

”Før tvisteloven [...] lagt til grunn at dersom det ikke fantes særlig hjemmel for annet, måtte en sammenslutning være organisert som et selvstendig rettssubjekt²² for å ha alminnelig partsevne, dvs. at det måtte være utskilt en egen formuesmasse som sammenslutningen rådet over, og som den heftet med for sine forpliktelser [...]. Den bærende begrunnelse for dette kravet var at man på denne måten sikret at det var klart hvem som kunne opptre for sammenslutningen i saken, hvem som var bundet av en dom, og hvilke midler dommen kunne fullbyrdes i” (premiss 33).

Saken omhandlet hvorvidt en norskregistrert filial av et utenlandsk selskap hadde partsevne i en sivil sak.²³ Lovgiverne tok ved utarbeidelsen av tvisteloven sikte på å videreføre tidligere rettstilstand.²⁴

Tvl. § 2-1 annet ledd regulerer når andre sammenslutninger enn de som regnes opp i bestemmelsens første ledd har partsevne. Det dreier seg her om sammenslutninger, som på bakgrunn av organisasjonsform, medlemsmasse/størrelse eller lignende medfører at partsevnen må vurderes særskilt opp mot momentene i tvl. § 2-1 annet ledd.

Bestemmelsen kodifiserer tidligere ulovfestet rett, og tar særlig sikte på foreninger.²⁵ Men, også andre typer sammenslutninger kan falle inn under bestemmelsen, se f.eks.

---

²¹ Skoghøy (2010) side 232.

²² Min understrekning – tilsvarende videre i fremstillingen.

²³ Se punkt 5.3.7 om filialers partsevne.

²⁴ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

Rt. 1997 side 623 hvor et interkommunalt pedagogisk - psykologisk distriktssenter ble ansett som et selvstendig rettssubjekt (side 630-631). Andre eksempler er arbeids- og næringslovsorganisasjoner, idretts- og naturvernorganisasjoner, fagforeninger, ulike lag mv. Bestemmelsens ordlyd utelukker ikke at også foreninger eller andre sammenslutninger etter annet ledd kan ha alminnelig partsevne. Avgjørende blir en totalvurdering, hvor bestemmelsens fire første strekpunkter angir de viktigste momenter i avgjørelsen av om man står overfor et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne eller ikke.²⁶ Gjelder det f.eks. en etablert forening av en viss størrelse med en formalisert medlemskapsordning, vil partsevne som oftest foreligge.²⁷

3.2.3 Relativ/begrenset partsevne

Spørsmålet om partsevne for sammenslutninger må nyanseres,²⁸ da det finnes avgjørelser som tilsier at en sammenslutning selv om den ikke har alminnelig partsevne, kan ha partsevne i visse søksmål, men ikke i andre. Det blir gjerne sagt at partsevnen kan være relativ²⁹ eller begrenset³⁰. For å unngå begrepsforvirring, vil jeg i den videre fremstillingen bruke begrepet begrenset partsevne.

I begrepet "*begrenset partsevne*", ligger nettopp at partsevnen er begrenset – den er innskrenket. Vedkommende person eller sammenslutning har bare partsevne i noen slags søksmål, men ikke i andre. Dette vil typisk være tilfellet om saken gjelder egne rettigheter eller forpliktelser (se punkt 7.3.2).

---

²⁵ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

²⁶ Skoghøy (2010) side 239.

²⁷ NOU 2001:32 side 659.

²⁸ Schei m.fl. (2007) side 98-99.

²⁹ Robberstad (2009) side 70.

³⁰ Hov (2007) side 146 og Skoghøy (2010) side 232.

Begrenset partsevne kan for det første være aktuelt for fysiske personer. Selv om fremstillingen vil være konsentrert om partsevne for sammenslutninger som ikke omfattes av tvl. § 2-1 første ledd, vil jeg likevel kort eksemplifisere begrenset partsevne for fysiske personer (punkt 5.1). For det andre, kan som nevnt sammenslutninger ha begrenset partsevne. Det dreier seg om sammenslutninger med mindre fast struktur – sammenslutninger som ikke er organisert som et selvstendig rettssubjekt.³¹ Hvorvidt en sammenslutning har begrenset partsevne, blir nærmere behandlet under punkt 7.

3.2.4 Fremstillingen videre

I den videre fremstillingen vil jeg først se på hvilke hensyn som ligger bak reglene om partsevne (punkt 4). Deretter tar jeg for meg hvilke rettssubjekter som uten en nærmere vurdering har alminnelig partsevne etter tvl. § 2-1 første ledd (punkt 5). Etter dette vil jeg i punkt 6 behandle den situasjon hvor en sammenslutning på bakgrunn av en særskilt vurdering opp mot tvl. § 2-1 annet ledd har alminnelig partsevne.

Endelig behandler jeg de sammenslutninger som ikke har en alminnelig evne til å stå som part, men hvor partsevne kan tenkes for visse krav eller rettsforhold – begrenset partsevne (punkt 7).

---

³¹ Skoghøy (2010) side 239.

4 Hensyn

4.1 Innledning

Før jeg går nærmere inn på spørsmålet om partsevne, vil jeg se på hvilke hensyn som begrunner reglene. Jeg vil under dette punktet redegjøre for hvilke hensyn det er grunn til å anta at lovgiver har vurdert ved utarbeidelsen av reglene om partsevne i tvl. § 2-1. Hensynene vil variere, avhengig av om man står overfor fysiske personer eller sammenslutninger av ulike slag.

4.2 Klar identifikasjon av partene i et søksmål

Hensynet til domstolen og motparten tilsier at det fremgår hvem som er de reelle parter – partene må kunne identifiseres. Dette er av betydning, da partsangivelsen blant annet har en side mot reglene om inhabilitet (se punkt 3.1), samt for spørsmålet om kravet i saken allerede er rettskraftig avgjort.³²

Hvor sakens parter er fysiske personer, vil dette normalt ikke være et problem. Fysiske personer kan lett identifiseres. Tilsvarende vil det eksempelvis være for aksjeselskaper, ansvarlige selskaper mv. Mer problematisk kan det derimot være når man står overfor andre former for sammenslutninger – eksempelvis sammenslutninger hvor partsevne beror på en særskilt vurdering. Foreninger, organisasjoner mv. som part kan tenkes å skjule hvem som reelt sett står bak søksmålet.³³ Bakgrunnen for dette kan være et ønske om ikke å fremtre utad. Vedkommende står f.eks. i et avhengighetsforhold til motparten, eksempelvis arbeidsgiveren.³⁴ Videre kan det være slik at de reelle subjekter bak søksmålet ikke ønsker ansvaret som partsangivelsen medfører, da partsangivelsen som nevnt medfører visse plikter (se punkt 3.1).

---

³² Lid (1968) side 72 og Schei m.fl. (2007) side 97.

³³ Backer (1984) side 135.

³⁴ Backer (1984) side 133.

Andre juridiske personer, f.eks. et aksjeselskap kan imidlertid også tenkes å kunne skjule de reelle interesser bak et søksmål. Men, som Backer gir uttrykk for kan nok dette skje lettere ved foreninger, og slike sammenslutninger kan lettere gi uttrykk for et ideelt formål som passer etter omstendighetene i den foreliggende sak.³⁵

Utgangspunktet må være at den eller de som reelt sett har interesse av søksmålet kommer frem og ikke fremtrer utad i en annen form.

Dette hensynet bør imidlertid etter min mening ikke drives for langt. Det å stå bak en større enhet som en sammenslutning ofte kan være, vil gjerne være foranlediget av nettopp et ønske om at flere med samme synspunkt fremtrer utad under samme navn. Videre kan kravet til rettslig interesse i mange tilfeller avdempe dette, da søksmål bare kan reises av eller mot den eller de som har tilstrekkelig tilknytning til saken, jf. tvl. §§ 1-3 og 1-4.

4.3 Rettskraftsvirkningen

Videre kan det være usikkert for hvem en avgjørelse er rettskraftig. At en avgjørelse er ”rettskraftig”, betyr at avgjørelsen innebærer en *”endelig og bindende normering av det krav som var tvistegjenstand. En ny sak om samme krav skal derfor avvises”*.³⁶

Hovedregelen i tvl. § 19-15 første ledd første punktum er at en rettskraftig avgjørelse bare er bindende for partene. Ved avgjørelsen av hvem som er part, er den formelle partsbetegnelse avgjørende. Om sakens parter er fysiske personer, er avgjørelsen således bindende for disse. Videre binder avgjørelsen bare den aktuelle sammenslutningen som utad fremtrer som part, og ikke det enkelte medlem.³⁷ I visse tilfeller kan imidlertid en avgjørelse få rettskraftsvirkning for andre, eksempelvis for

---

³⁵ Backer (1984) side 135-136.

³⁶ Schei m.fl. (2007) side 845.

³⁷ Schei m.fl. (2007) side 106.

deltakere i ansvarlige selskaper. Av forarbeidene følger at en avgjørelse i medhold av reglene om avledet rettskraft, jf. tvl. § 19-15 første ledd annet punktum, har positiv rettskraftsvirkning for sammenslutningens deltakere uten at disse formelt er gjort til parter.³⁸

For øvrig er således ikke en avgjørelse bindende for sammenslutningens medlemmer.³⁹ Medlemmene kan gå til sak, eller det kan tenkes at de opphever sammenslutningen for deretter å danne en ny, og igjen gå til sak.⁴⁰ Hensynet vil imidlertid ikke være særlig tungtveiende. For det første vil et nytt saksanlegg mellom de samme parter måtte avvises etter tvl. § 19-15 tredje ledd, som bestemmer at en ny sak mellom de samme parter som er rettskraftig avgjort skal avvises. Videre vil det være en formodning om at retten vil bedømme saker i noenlunde samme stilling på tilsvarende måte, slik at utsiktene for å vinne frem er svekket.⁴¹

4.4 Tvangsfullbyrdelse av eventuelle omkostningskrav

Hensynet til motpartens muligheter for å kunne inndrive tilkjente saksomkostninger (eller andre krav) vil videre være relevant ved vurderingen av partsevne. TvL. § 20-7 første ledd første punktum bestemmer at *”ansvaret for sakskostnader påhviler parten”*. Om sakens parter er fysiske personer, gjør hensynet seg normalt ikke gjeldende – vedkommendes formuesmasse hefter for eventuelle sakskostnader. Videre kan saksøkte der hvor saksøker ikke har bopel i Norge, kreve at det stilles *”sikkerhet for mulig ansvar for sakskostnader”*, jf. tvl. § 20-11 første ledd første punktum.

Dette hensynet tilsier at det stilles visse krav til hvem som kan stå som part. For at en sammenslutning skal kunne stå som part, må det stilles krav om at sammenslutningen

---

³⁸ NOU 2001:32 side 398 og Schei m.fl. (2007) side 856.

³⁹ Schei m.fl. (2007) side 106.

⁴⁰ Backer (1984) side 136.

⁴¹ Backer (1984) side 137.

har en viss autonomi med hensyn til økonomi, samt at midlene rent faktisk kan anvendes til dekning av sakskostnader.

Aksjeselskaper, ansvarlige selskaper mv. har som kjent partsevne i medhold av tvl. § 2-1 første ledd bokstav c. I dette ligger en formodning om at lovgiver har vurdert hensynet til motparten ivaretatt. For andre sammenslutninger kan derimot hensynet til motpartens muligheter for å kunne inndrive tilkjente saksomkostninger komme på spissen. Dette gjelder særlig for sammenslutninger hvor partsevne må avgjøres etter en særskilt vurdering. Som en konsekvens av dette, skal det blant annet legges vekt på om sammenslutningen *"har egne midler"*, jf. tvl. § 2-1 annet ledd fjerde strekpunkt. Om eksempelvis en forening eller organisasjon står som saksøker eller saksøkt, er det som hovedregel foreningens formue som kan hefte for et krav om saksomkostninger. Om sammenslutningen mangler midler, kan det være problematisk for motparten å gå på sammenslutningens deltakere. Videre kan det som nevnt (punkt 4.2), være slik at andre interesser skjuler seg bak. Hensynet til motparten tilsier at de reelle interesser ikke kan unndra seg ansvar for et eventuelt omkostningskrav ved å skjule seg bak en sammenslutning.⁴²

På den annen side skal heller ikke dette hensynet trekkes for langt. Backer påpeker at hensynet til motparten tilsier at dersom en foreningen med åpne øyne går til sak med risiko for å måtte betale saksomkostninger, kan de som står bak en beslutning om saksanlegg bli ansvarlig på erstatningsrettslig culpagrunnlag om ikke foreningen selv kan dekke dette.⁴³ Forfatteren tar imidlertid på samme sted det forbehold at culpaansvar ikke alltid kan konstateres, samt at culpaansvar, herunder erstatningsansvar bare vil foreligge dersom man rent faktisk kan spore tilbake til hvem som stod bak beslutningen.

Det er i denne sammenheng verdt å trekke frem bestemmelsen i tvl. § 20-7 første ledd annet punktum, som etablerer et ansvarsgrunnlag for den eller de som representerer sammenslutningen for det tilfelle at saken avvises på bakgrunn av manglende partsevne. Som eksempel kan nevnes Rt. 1995 side 194. Saken ble avvist på bakgrunn av

---

⁴² Backer (1984) side 136.

⁴³ Backer (1984) side 136.

manglende partsevne, og ”Leieboerne i Hatleberg studenthjem” ved representant Arne Tandstad ble ansvarlig for motpartens krav om saksomkostninger.

4.5 Hensynet til å få klarlagt sine rettigheter og plikter

Et rettssamfunn forutsetter at uavhengige domstoler kan fastsette hvilke rettigheter og plikter som borgerne eller sammenslutninger av ulike slag har, eller kan etablere overfor hverandre og overfor samfunnet som sådant.⁴⁴ Videre fremgår det av lovens formålsbestemmelse, jf. tvl. § 1-1 første ledd annet punktum, at ”*Loven skal ivareta den enkeltes behov for å få håndhevet sine rettigheter og løst sine tvister [...]*”. Reglene, herunder partsevnereglene bør således utformes slik at de hensyn som er nedfelt i lovens formålsbestemmelse ivaretas.⁴⁵

Hensynet til å få klarlagt sine rettigheter og plikter taler således for liberale regler om partsevne. For fysiske personer og visse typer av sammenslutninger, følger partsevnen uttrykkelig av tvl. § 2-1 første ledd. For andre typer sammenslutninger, beror spørsmålet om partsevne på en skjønnsmessig helhetsvurdering. Hensynet kan særlig komme på spissen i relasjon til sammenslutninger med mindre fast struktur – nærmere bestemt ved spørsmålet om begrenset partsevne (se punkt 7.3.2).

Dersom sammenslutningen som sådan ikke kan opptre som part som følge av manglende partsevne, kan medlemmene opptre som saksøker eller saksøkt. At medlemmene står som part, er imidlertid ikke alltid en fullgod løsning. I visse saker kan det være behov for at nettopp sammenslutningen som sådan og ikke deltakerne opptrer som part. Spørsmålet i saken vedrører f.eks. sammenslutningen direkte. Sammenslutningen har f.eks. inngått en kontrakt med tredjemann, saken omhandler sammenslutningens leieforhold, eller det av andre årsaker er hensiktsmessig at

---

⁴⁴ Skoghøy (2010) side 4.

⁴⁵ Schei m.fl. (2007) side 23.

sammenslutningen står som part. Videre kan situasjonen være slik at medlemmene ikke ønsker ansvaret partsangivelsen medfører eller ikke ønsker å påta seg et omkostningsansvar. Endelig er det ikke opplagt at det enkelte medlem har rettslig interesse til at sak kan fremmes.

Som det fremgår av Tvistemålsutvalgets motiver til tvl. § 1-1, inneholder loven ”en rekke regler som gir anvisning på skjønnsmessige vurderinger. For disse avveiningsreglene vil formålsbestemmelsen peke på de viktigste hensyn som kommer inn ved skjønnsutøvelsen”.⁴⁶ Hensynet til å få klarlagt sine rettigheter og plikter, taler med dette for partsevne.

4.6 Ivaretagelse av ideelle interesser

Hensynet til og ivaretagelsen av ideelle interesser, er et særhensyn som taler for at sammenslutninger gis partsevne. Rettspraksis har i vid utstrekning godtatt at foreninger og organisasjoner kan reise søksmål om forhold som ikke gjelder sammenslutningens egne rettigheter og plikter,⁴⁷ men også kan gå til søksmål for å beskytte eller ivareta ideelle interesser som ikke er ens egne. Hensynet har således en side mot rettslig interesse.

Ideelle interesser kan ofte være interesser som ikke kan ivaretas av andre, på andre måter eller som kanskje ikke har betydning for majoriteten, eksempelvis naturen i geografisk avgrensede områder eller andre ideelle formål. Miljøspørsmål mv. kan videre være for vidløftige til at den enkelte har tilstrekkelig oversikt over og innsikt i de spørsmål som kan reise seg.⁴⁸ Om saken reiser prinsippspørsmål, som også kan utvikle seg andre steder, kan det fremstå naturlig at en organisasjon reiser søksmål fremfor de

---

⁴⁶ NOU 2001:32 side 649.

⁴⁷ NOU 2001:32 side 655-656.

⁴⁸ Backer (1984) side 133.

enkeltpersoner som berøres.⁴⁹ Som Backer påpeker, er det viktig ”at organisasjoner har klagerett og søksmålsadgang, om kontrollen med naturinngrep skal bli effektiv”.⁵⁰

Hensynet til ivaretagelse av ideelle interesser, taler dermed for partsevne for sammenslutninger av ulike slag.

5 Almennelig partsevne etter tvl. § 2-1 første ledd

5.1 Fysiske personer

Partsevne har ”*enhver fysisk person*”, jf. tvl. § 2-1 første ledd bokstav a. Dette innebærer at fysiske personer kan være både saksøker og saksøkt i sivile saker. Fysiske personer har alminnelig partsevne fra fødselen av og partsevnen varer livet ut, med mindre annet er bestemt. Om vedkommende er ung, gammel, utlending, sinnssyk eller umyndiggjort spiller således ingen rolle hva gjelder spørsmålet om partsevne. Men, som nevnt (punkt 3.2.1) kan reglene om prosessdyktighet medføre at visse fysiske personer ikke kan utøve den prosessuelle handleevnen på egen hånd.

På tross av at ufødte personer etter norsk rett ikke har partsevne, kan eksempelvis rett til arv eller krav for tap av forsørger oppstå før den berettigede er født.⁵¹ For retten til arv er det etter arveloven § 71 første ledd tilstrekkelig at man er ”*avla*” når arvelateren dør. På samme måte bestemmer skadeserstatningsloven § 3-4 første ledd annet punktum at erstatning kan tilkjennes såfremt den etterlatte ”*i nær framtid kunne pårekne forsørging*”. Etter disse bestemmelser er det således tilstrekkelig at den berettigede er konsipert før arvelateren eller forsørgeren døde.⁵² I denne forbindelse kan det stilles spørsmålstegn ved om regelen om at partsevne først inntreer fra fødselen av er unaturlig,

---

⁴⁹ Backer (1984) side 133.

⁵⁰ Backer (1984) side 133.

⁵¹ Skoghøy (2010) side 232.

⁵² Skoghøy (2010) side 232-233.

da man kunne oppsatt en stedfortreder. I dansk rett er det f.eks. alminnelig akseptert at et foster kan være part i en rettssak om arverett eller krav på erstatning etter tap av forsørger.⁵³

Hovedregelen er at partsevnen opphører når en person dør. Unntaksvis kan imidlertid en person som er død ha partsevne, jf. lov om forsvunne personer § 7 første punktum, hvor det fremgår at sak om dødsformodning reises ved at *”den forsvunne stevnes for retten”*. Bestemmelsen er et eksempel på begrenset partsevne for fysiske personer.⁵⁴

Fra utgangspunktet om at alle fysiske personer kan være så vel saksøker som saksøkt, gjør Grunnloven § 5 unntak for søksmål mot Kongen personlig.⁵⁵ Bakgrunnen for denne regel er at Kongen er et *”nasjonalt symbol [som] ikke skal kunne komme i vanry eller bli kompromittert”*,⁵⁶ men det finnes eksempler på hvor Kongen velger å oppgi sin immunitet. Som eksempel kan nevnes en avgjørelse av Borgarting lagmannsrett som omhandlet en rekke grunneiere, herunder Kongen, som gikk til sak med krav om beiterett i tre kommuner som gikk under navnet Vestmarka.⁵⁷ Beiterett ble av lagmannsretten ikke ansett å foreligge, og motparten ble tilkjent saksomkostninger både fra jordskifteretten og lagmannsretten. Selv om kravet om saksomkostninger ble fremsatt overfor samtlige grunneiere *”med unntak av ankemotpart nr 43 Hans Majestet Kong Harald”*, valgte Kongen å gjøre opp for seg.⁵⁸

Videre er det gjort unntak for søksmål mot fremmede statsoverhoder og andre utlendinger med immunitet.⁵⁹ Selv om de nevnte personer ikke kan saksøkes, må de likevel anses for å ha alminnelig partsevne og vil kunne opptre som saksøkere.⁶⁰

---

⁵³ Skoghøy (2010) side 233.

⁵⁴ Skoghøy (2010) side 233.

⁵⁵ NOU 2001:32 side 655.

⁵⁶ Grimstad, 2009.

⁵⁷ LB-2000-1791.

⁵⁸ Grimstad, 2009.

⁵⁹ NOU 2001:32 side 655.

⁶⁰ NOU 2001:32 side 655.

Reglene begrunnes i at dette er personer som i kraft av sin posisjon ikke skal kunne bli stevnet for retten, da dette kan vanskeliggjøre deres arbeid. Hva gjelder personer med immunitet følger dette av Norges forpliktelser etter folkeretten, jf. Wien-konvensjonen om diplomatiske forbindelser art. 31 første ledd, jf. tvl. § 1-2.

5.2 Stat, kommune og selvstendige offentlige virksomheter

De praktisk viktigste offentlige rettssubjekter er staten, kommuner og fylkeskommuner. Partsstillingen fremgår av tvl. § 2-1 første ledd bokstav b og forutsetningen i dl. § 191 første ledd. Partsevnen tilligger staten, kommunen eller fylkeskommunen som sådan – ikke de enkelte statlige kommunale eller fylkeskommunale forvaltningsorganer.⁶¹

Søksmål mot staten reises mot staten ved vedkommende departement. Partsstillingen tilligger fortsatt staten, men hvem som opptrer som statens stedfortreder i saken kommer på denne måten frem – departementets sjef.⁶² Statens anses videre som en og samme part, selv om søksmålet rettes mot forskjellige departementer – en avgjørelse om erstatningskrav mot eksempelvis staten ved Finansdepartementet vil således være til hinder for at samme krav reises mot staten ved Justisdepartementet.⁶³

Stat, kommuner og fylkeskommuner har således partsevne, men ikke den enkelte forvaltningsbedrift.⁶⁴ ”Forvaltningsbedrifter” kjennetegnes av at de ikke er organisert som selvstendige rettssubjekter – eksempelvis kommunale eller fylkeskommunale foretak organisert etter kommunelovens kapittel 11.⁶⁵ Disse er etter lovens § 61 annet punktum ”*en del av kommunen eller fylkeskommunen*”.

---

⁶¹ Hov (2007) side 139.

⁶² Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

⁶³ Schei m.fl. (2007) side 105.

⁶⁴ Skoghøy (2010) side 233.

⁶⁵ Skoghøy (2010) side 233.

Hvorvidt andre offentlige virksomheter har partsevne, med den følge at det ikke er staten, kommunen eller fylkeskommunen som er part, reguleres av tvl. § 2-1 første ledds øvrige bestemmelser. Statlige virksomheter som er egne rettssubjekter utenfor statsforvaltningen deles gjerne opp i fire hovedgrupper, henholdsvis aksjeselskaper, stiftelser, statsforetak og særlovselskaper.⁶⁶

Om en offentlig virksomhet er skilt ut som et selskap eller en stiftelse, følger partsevnen av tvl. § 2-1 første ledd bokstav c eller d.⁶⁷ NSB og Postverket er f.eks. i medhold av lov av 21. juni 2002 nr. 43 omdannet til aksjeselskaper.⁶⁸

I andre tilfeller – hvor offentlig virksomhet ikke er organisert som nevnt – bør det etter departementets syn *”framgå av lovgivningen dersom en statlig eller kommunal virksomhet skal ha partsevne i prosess”*.⁶⁹ Som en konsekvens av dette, bestemmer tvl. § 2-1 første ledd bokstav f at selvstendige offentlige virksomheter har partsevne *”når det er særlig bestemt i lov”*. Som eksempel kan nevnes virksomheter organisert som statsforetak, jf. statsforetaksloven § 3.⁷⁰ Eksempelvis Statnett SF.⁷¹

Til forskjell fra aksjeselskapet og statsforetaket, som er standardiserte organisasjonsformer for egne rettssubjekter,⁷² kommer særlovselskaper i en særstilling. ”Særlovselskaper” er en betegnelse på selskaper som er organisert ved egen lov, og er begrunnet i at en særlov gir anledning til å ivareta særlige krav om gjør seg gjeldende for virksomheten.⁷³ Som eksempel kan nevnes Innovasjon Norge og Folketrygdfondet, som har partsevne i medhold av lov om Innovasjon Norge og folketrygdfondloven §§ 3.

---

⁶⁶ NOU 2000:14, vedlegg 5, side 763.

⁶⁷ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

⁶⁸ Ot. prp. nr. 82 (2001-2002) og Schei m.fl. (2007) side 105.

⁶⁹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

⁷⁰ Skoghøy (2010) side 234.

⁷¹ Riksrevisjonens dokument 3:2 (2010-2011) vedlegg 1 gir en oversikt over statlige virksomheter og deres organisasjonsform.

⁷² NOU 2000:14, vedlegg 5, side 767.

⁷³ NOU 2000:14, vedlegg 5, side 768.

5.3 Sammenslutninger

5.3.1 Innledning

Tvl. § 2-1 første ledd bokstavene c til e regner opp de praktisk viktigste typer av sammenslutninger med alminnelig partsevne.⁷⁴ De mest kjente selskapsformene er aksjeselskap, ansvarlig selskap mv. Selskapsbegrepet er i sel. §§ 1-2 første ledd bokstav a, jf. 1-1 første ledd kjennetegnet av at det drives økonomisk virksomhet.

Aksjeselskaper trenger derimot ikke å ha et økonomisk formål eller å utøve økonomisk virksomhet (selv om dette ofte er tilfellet).⁷⁵ Begrepet ”selskap” er således ikke generelt legaldefinert i norsk rett.⁷⁶

I tillegg til at tvl. § 2-1 første ledd uttrykkelig bestemmer at partsevne foreligger, følger dette også for visse sammenslutninger av annen lovgivning, eksempelvis sel. § 2-1 første ledd. Videre kan sammenslutninger som ikke direkte er nevnt i tvl. § 2-1 første ledd, ha partsevne som følge av særlig lovbestemmelse, jf. tvl. § 2-1 første ledd bokstav f. Eksempelvis eierseksjonssameier.

Alminnelig partsevne kan som nevnt også forklares ved at en sammenslutning anses som et selvstendig rettssubjekt (”juridisk person”). Eksempelvis aksjeselskaper. Sammenslutninger som er organisert som et ”selvstendig rettssubjekt” kjennetegnes av at det er skilt ut en egen formuesmasse som sammenslutningen råder over, og som den hefter med for sine forpliktelser.⁷⁷ Rettigheter og plikter som følge av sammenslutningens virksomhet, samt kompetanse til å binde sammenslutningen, er i slike tilfeller tillagt sammenslutningen som sådan, og ikke deltakerne bak.⁷⁸ Når en sammenslutning er organisert som et selvstendig rettssubjekt, er det naturlig at sammenslutningen har alminnelig adgang til å stå som part i en prosess.⁷⁹

---

⁷⁴ Schei m.fl. (2007) side 106.

⁷⁵ Woxholth (2007) side 26.

⁷⁶ Woxholth (2007) side 26.

⁷⁷ Jf. Rt. 2008 s. 1730 (premiss 33) og Skoghøy (2010) side 235.

⁷⁸ Skoghøy (2010) side 235.

⁷⁹ Skoghøy (2010) side 235.

Med mindre annet er bestemt, oppstår partsevnen for sammenslutninger ved stiftelsen, og opphører når sammenslutningen er avviklet.⁸⁰ Hvorvidt og når en sammenslutning er stiftet eller avviklet, må avgjøres etter reglene som gjelder for vedkommende sammenslutning.⁸¹

5.3.2 Aksjeselskaper

Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper er organisert som selvstendige rettssubjekter, og har etter tvl. § 2-1 første ledd bokstav c alminnelig partsevne. I den videre fremstillingen forholder jeg meg til aksjeloven (asl.).

Partsevnen for aksjeselskaper oppstår når *”alle stifterne har undertegnet stiftelsesdokumentet”*, jf. asl. § 2-9. Selskapet er da stiftet og har partsevne frem til en eventuell avvikling etter reglene i asl. kapittel 16. At partsevnen opphører når sammenslutningen er avviklet, fremgår av Rt. 1993 side 361, hvor det heter at *”Det klare utgangspunkt må være at et selskap etter oppløsning og sletting ikke lenger eksisterer som selvstendig rettssubjekt og da heller ikke har partsevne”* (side 363). Spørsmålet i saken var om ”ABC Reklamebyrå AS”, som var et oppløst selskap, hadde partsevne i søksmål fra en tidligere ansatt med krav om erstatning på grunn av ugyldig oppsigelse.

Et aksjeselskap kjennetegnes av at *”ikke noen av deltakerne har personlig ansvar for selskapets forpliktelser, udelte eller for deler som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser”*, jf. asl. § 1-1 annet ledd. Ved at aksjonærenes ansvar overfor selskapskreditorene er begrenset til hva de har skutt inn i selskapet, er det økonomiske ansvaret for sammenslutningens forpliktelser tillagt sammenslutningen som sådan – ikke personene bak. Av dette følger at det for selskapet er skilt ut en egen

---

⁸⁰ Schei m.fl. (2007) side 106.

⁸¹ Schei m.fl. (2007) side 106.

formuesmasse som selskapet disponerer, og som selskapet hefter for med sine forpliktelser. Det naturlige, må som følge av dette være å saksøke selskapet og ikke den enkelte deltaker.⁸² Videre underbygges aksjeselskapers partsevne av den omstendighet at det er opprettet egne organer til å handle på vegne av selskapet, eksempelvis styre og daglig leder, jf. asl. §§ 6-1 og 6-2.⁸³ Aksjeselskaper er således organisert som et selvstendig rettssubjekt. Ved at rettigheter, plikter og kompetanse til å binde selskapet er tillagt selskapet som sådan, er det naturlig at selskapet gis alminnelig adgang til å opptre som part i en prosess.⁸⁴

5.3.3 Ansvarlige selskaper og kommandittselskaper

På samme måte som aksjeselskaper, er ansvarlige selskaper og kommandittselskaper gitt alminnelig partsevne i medhold av tvl. § 2-1 første ledd bokstav c. Partsevnen følger videre uttrykkelig av sel, som i § 2-1 første ledd bestemmer at *”Ansvarlig selskap og kommandittselskap kan ha rettigheter, forpliktelser og partsstilling overfor domstol og andre myndigheter”*.

Til forskjell fra aksjeloven har selskapsloven ikke regler om stiftelsesdokument, men regler om selskapsavtalen og hva denne skal inneholde, jf. sel. § 2-3. Stiftelse, herunder partsevne, inntreer når samtlige deltakere har undertegnet en skriftlig og datert selskapsavtale. For øvrig opphører partsevnen ved avvikling av selskapet etter reglene i sel. §§ 2-37 flg.

I praksis er det to hovedformer av ansvarlige selskaper, henholdsvis ansvarlig selskap og selskap med delt ansvar, jf. sel. § 1-2 første ledd bokstav b som bestemmer at deltakerne udelt eller delt har et ubegrenset, personlig ansvar for selskapets

---

⁸² Hov (2007) side 140.

⁸³ Hov (2007) side 140.

⁸⁴ Skoghøy (2010) side 235.

forpliktelser. Av dette følger at i tillegg til hva deltakerne har skutt inn i selskapet, hefter de også med sin personlige formue for selskapets forplikter.

Et kommandittselskap er etter sel. § 1-2 første ledd bokstav e, et selskap hvor minst en deltaker er ansvarlig for selskapets forpliktelser, og minst en deltaker bare er ansvarlig med størrelsen på sitt innskudd.

Sammenlignet med aksjeselskaper er således ansvarlige selskaper og kommandittselskaper ikke fullt ut organisert som selvstendige rettssubjekter.⁸⁵ På tross av at deltakerne i ansvarlige selskaper har et ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser og en av deltakerne i et kommandittselskap har dette, har lovgiver gitt ansvarlige selskaper og kommandittselskaper alminnelig partsevne.⁸⁶ Dette kan begrunnes i flere forhold. Ansvarlige selskaper har en egen selskapsformue, som består av hva hver enkelt deltaker har skutt inn i selskapet.⁸⁷ Videre har deltakerne et ”*beneficium ordinis*” – selv om de har et direkte ansvar for selskapets forpliktelser, bestemmer sel. § 2-4 annet ledd at selskapskreditorene ikke kan rette krav mot deltakerne før det viser seg at selskapet ikke kan betale. I samme retning trekkes at selskapets eiendeler både i ansvarlige selskaper og kommandittselskaper etter sel. § 2-7 skal holdes adskilt fra deltakernes øvrige eiendeler, samt de begrensninger som følger av lovens §§ 2-26 og 3-16 i anledningen til å foreta utdeling av selskapsmidlene.⁸⁸

---

⁸⁵ Skoghøy (2010) side 236.

⁸⁶ Skoghøy (2010) side 236.

⁸⁷ Hov (2007) side 140.

⁸⁸ Skoghøy (2010) side 236.

5.3.4 Samvirkeforetak og andre foreninger organisert som selvstendige rettssubjekter

Samvirkeforetak er en undergruppe av økonomiske foreninger,⁸⁹ og er etter samvirkelova (samvl.) § 1 en sammenslutning hvor hovedformålet er å fremme medlemmenes økonomiske interesser. Medlemmene deltar i virksomheten som leverandører, forbrukere mv. Et samvirkeforetak er organisert som et selvstendig rettssubjekt, og er etter tvl. § 2-1 første ledd bokstav d gitt alminnelig partsevne.

Behandlingen av spørsmålet om partsevne for samvirkeforetak blir langt på vei sammenfallende med behandlingen av aksjeselskaper. I likhet med aksjeselskaper dreier det seg om en sammenslutning med begrenset ansvar,⁹⁰ jf. samvl. § 1 annet ledd nr. 2, som bestemmer at medlemmene verken udelt eller delt har personlig ansvar for sammenslutningens forpliktelser. Det er således samvirkeforetaket som sådan som er ansvarlig for gjeld og andre forpliktelser. Videre skal sammenslutningen ha styrende organer,⁹¹ blant annet et styre og daglig leder som forvalter sammenslutningens formue.

Borettslag og boligbyggelag er ikke eksplisitt nevnt i tvl. § 2-1 første ledd bokstav d. På den annen side er dette ifølge burettslagslova og bustadbyggjelagslova §§ 1-1 første ledd en form for samvirkeforetak, og må anses som selvstendige rettssubjekter omfattet av samvirkeforetaksbegrepet i tvl. § 2-1 første ledd bokstav d.⁹² Da dette er sammenslutninger med eget styre som forvalter sammenslutningens særskilte formue, ville de som følge av den måten de er organisert på, i alle tilfelle hatt partsevne etter tvl. § 2-1 annet ledd.⁹³

---

⁸⁹ Woxholth (2007) side 44.

⁹⁰ Hov (2007) side 140.

⁹¹ Hov (2007) side 140.

⁹² Skoghøy (2010) side 238.

⁹³ Hov (2007) side 140.

5.3.5 Sparebanker og stiftelser

Likeledes er sparebanker og stiftelser organisert som selvstendige rettssubjekter med alminnelig partsevne etter tvl. § 2-1 første ledd bokstav d. Stiftelser er til forskjell fra selskaper ikke sammenslutninger med deltakere, men en eierløs formuesmasse, jf. stiftelsesloven § 2.⁹⁴ Opprettelsen av en stiftelse er gjerne gjort ved gave eller testament, med siktemål å realisere et ideelt formål gjennom den avkastning formuesverdien gir.⁹⁵ Sparebanker har som stiftelser ingen eiere, men er etablert på grunnlag av et ”grunnfond” som stilles til selvstendig disposisjon for banken, jf. sparebankloven § 2 annet ledd.⁹⁶

Sparebanker og stiftelser er på samme måte som aksjeselskaper sammenslutninger med styrende organer og med et begrenset ansvar. Da det er enheten, og bare den som er ansvarlig for sammenslutningens forpliktelser, er det naturlig at sammenslutning kan opptre som part.

5.3.6 Konkursboer og dødsboer under offentlig skifte

Alminnelig partsevne har videre konkursboer og dødsboer under offentlig skifte, jf. tvl. § 2-1 første ledd bokstav e. Partsevne for konkursbo er naturlig av flere årsaker. Konkursboer er i henhold til konkurslovens kapittel 10 organisert med egne organer.⁹⁷ Av lovens §§ 83 flg. fremgår at det blant annet skal opprettes et eget bostyre og kreditorutvalg. Videre vil det som følge av at boet i tiden mellom konkursåpning og slutning utgjør en egen formuesmasse, forpliktelser som tidligere påhvilde debitor nå tilligger boet, samt at krav debitor måtte ha på tredjemann nå må gjøres gjeldende av

---

⁹⁴ Woxholth (2007) side 21.

⁹⁵ Woxholth (2007) side 21.

⁹⁶ Skoghøy (2010) side 242.

⁹⁷ Skoghøy (2010) side 243.

boet.⁹⁸ Konkursboet fremtrer således utad som et selvstendig rettssubjekt, som kan ha rettigheter og bli påført forpliktelser.

Et dødsbo inneholder avdødes eiendeler og gjeld. Hvorvidt et dødsbo kan stå som part, vil avhenge av hvordan arvingene velger at boet gjøres opp. Er boet relativt lite og arvingene er enige om hvordan fordelingen skal foregå, foretas gjerne privat skifte. I slike tilfeller overtar arvingene ansvaret for debtors forpliktelser, jf. skifteloven (sl.) § 78 og det er derfor naturlig at arvingen(e) står som part. At dødsboer under privat skifte mangler partsevne, fremgår videre av Rt. 1994 side 650. Spørsmålet var om krav om prisavslag og erstatning for mislighold av kjøpekontrakt kunne gjøres gjeldende mot et dødsbo under privat skifte. Ifølge kjæremålsutvalgets uttalelser, *”er prinsippet at det er de enkelte loddeiere som må gjøres til motparter når tredjemann går til sak”* (side 651-652).

Partsevne for dødsboer under privat skifte er imidlertid ikke utelukket.

Tvistemålsutvalget uttaler i motivene til tvl. § 2-1, at partsevne kan følge av særskilte regler.⁹⁹ Som eksempel nevnes skatteloven § 2-2 første ledd bokstav h nr. 2, hvor et dødsbo er gjort til et selvstendig skattesubjekt.

Av samme årsaker som for konkursboer, er det mer naturlig at dødsboer under offentlig skifte har partsevne. Offentlig skifte foretas gjerne hvor boet er mer uoversiktlig, arvingene ikke blir enige eller ikke kan foreta fordelingen, og gjennomføres enten ved at arvingene overtar avdødes forpliktelser etter sl. kapittel 14 eller ved at tingretten etter kapittel 15 får ansvaret for fordelingen.

Partsevne for boer under offentlig skifte, gjør seg særlig gjeldende i de tilfeller hvor arvingene etter skifteloven ikke har overtatt ansvaret for debtors forpliktelser.¹⁰⁰ På samme måte som for konkursboer fremtrer boet i slike tilfeller utad som et selvstendig rettssubjekt; det skal etter sl. § 91 oppnevnes en bobestyrer, boet utgjør en atskilt

---

⁹⁸ Hov (2007) side 142.

⁹⁹ NOU 2001:32 side 656.

¹⁰⁰ Hov (2007) side 142.

formuesmasse og avdødes kreditorer kan bare forholde seg til de midler som måtte finnes i boet.

Endelig bør det påpekes at dødsboer etter sl. § 20 kun har partsevne dersom tvisten behandles ved en annen domstol enn den tingrett som måtte forestå skiftet.¹⁰¹ Boet kan heller *”aldri [...] figurere som part i en tvist mellom loddeierne”*, jf. Rt. 1993 side 415 (side 417), jf. sl. § 22 annet ledd første punktum. Av bestemmelsen fremgår at dersom krav fremsettes av en loddeier, er motparten *”kun de å anse som har bestridt kravet”*.

5.3.7 Andre former for sammenslutninger

På tross av at ordlyden i tvl. § 2-1 første ledd bokstav c generelt bestemmer at *”selskaper”* har partsevne, er indre selskaper unntatt.¹⁰² *”Selskaper”* må således tolkes innskrenkende. *”Indre selskap”* er i sel. § 1-2 første ledd bokstav c definert som et selskap *”som ikke opptrer som sådant overfor tredjemann”*. Dette kan f.eks. være tilfellet hvor en bedrift drives av et ektepar. Utad fremtrer bedriften som et enkeltpersonforetak, mens det innad er to eller flere deltakere som driver sammen. Da det for indre selskaper uttrykkelig fremgår av sel. § 2-1 annet ledd første punktum at *”partsstilling tilregnes deltakerne”*, fant ikke Tvistemålsutvalget det nødvendig å si det samme i tvl. § 2-1 første ledd bokstav c.¹⁰³

”Selskaper” omfatter heller ikke enkeltpersonforetak. *”Enkeltpersonforetak”* er næringsvirksomhet som drives for en enkelt fysisk persons regning og risiko. Innehaveren hefter ubegrenset og personlig for all gjeld, uavhengig om den skriver seg fra virksomheten eller ikke. Et enkeltpersonforetak har derfor ikke partsevne – søksmål må anlegges av eller mot innehaveren av foretaket. At enkeltpersonforetak ikke har

---

¹⁰¹ NOU 2001:32 side 659.

¹⁰² Hov (2007) side 141.

¹⁰³ NOU 2001:32 side 659.

partsevne, ble også lagt til grunn i tidligere rettspraksis under tvistemålsloven av 1915.¹⁰⁴ Eksempelvis Rt. 2000 side 1169, hvor Høyesteretts kjæremålsutvalg etter å ha fastslått at man stod overfor et enkeltpersonforetak fant at *”Foretaket har da ikke selvstendig partsevne. Part i tvisten er Pål Mitsem personlig. Foretaket er ikke et ansvarlig selskap som har partsevne i henhold til selskapsloven § 2-1, jf. lovens § 1-1.”* Da bestemmelsen er ment å videreføre tidligere rett,¹⁰⁵ må det samme gjelde i dag.

Videre er filialer av utenlandske foretak – såkalte ”NUFer”, ikke omfattet. En filial er en del av den utenlandske enhet og derfor ikke et selvstendig rettssubjekt. Filialen kan derfor som hovedregel ikke stå som part. Partsevne for filialer er imidlertid ifølge rettspraksis ikke utelukket dersom man kan vise til særskilt hjemmel.¹⁰⁶ Bakgrunnen for dette kravet, er at slike regler er med på å skape klarhet med hensyn til hvem som representerer sammenslutningen utad, hvem som blir bundet av en eventuell dom og hvilke midler dommen kan fullbyrdes i.

En avgjørelse hvor man ikke fant slik særskilt hjemmel var i Rt. 2008 side 1730.

Problemstillingen i saken var om en norsk filial av et utenlandsk foretak registrert på Seychellene hadde partsevne. Særskilt hjemmel forelå ikke og Høyesterett kunne heller ikke se at det var behov for å gi norske filialer partsevne. Da tvl. § 4-4 tredje ledd annet punktum bestemmer at *”Utenlandske næringsvirksomheter med filial [...] i Norge har alminnelig verneting på dette forretningsstedet dersom søksmålet gjelder virksomheten der”*, kunne det utenlandske hovedselskapet saksøkes ved domstolene på det norske forretningsstedet (premiss 37).

Dreier det seg derimot om filialer av utenlandske finansieringsinstitusjoner, er det i rettspraksis lagt til grunn at slik særskilt hjemmel finnes, eksempelvis Rt. 2009 side 372. Saken omhandlet Fokus Bank som hadde begjært tvangssalg av fire eiendommer i Bamble kommune. Fokus Bank var lenge heleid norsk, men er i dag eid av Danske Bank AS. Problemstillingen var om Fokus Bank som filial av Danske Bank AS hadde partsevne. Da det fantes *”omfattende regler i finansieringsvirksomhetsloven”* (premiss

---

¹⁰⁴ Skoghøy (2010) side 242.

¹⁰⁵ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

¹⁰⁶ Schei m.fl. (2007) side 107 og Skoghøy (2010) side 237.

20), fant Høyesteretts ankeutvalg at *”det regelverket som gjelder for Fokus Banks virksomhet i Norge, samlet medfører at de hensyn som ligger bak de generelle krav til søksmålskompetanse, kan anses tilfredsstillt”* (premiss 21).

Endelig kan det være vanskelig å trekke grensen mellom ordinære tingsrettslige sameier og ansvarlig selskap – avgjørende er en tolking av sel. § 1-1 første ledd hvor det fremgår at et ansvarlig selskap driver *”økonomisk virksomhet”*.¹⁰⁷ Etter sameigelova (saml.) § 3 fremgår at *”kvar av sameigarane har rett til å nytta sameigetingen til det han er etla eller vanleg brukt til [...]. Ingen må nytta tingen i større mon enn det som svarar til hans part”*. Utgangspunktet er at det ikke bedrives en felles økonomisk virksomhet. Om et flertall av sameierne derimot fatter vedtak om å utnytte sameietingen *”for sams rekning”* etter saml. §§ 4, jf. 5, er det tale om et ansvarlig selskap underlagt selskapslovens regler.¹⁰⁸ Vedtaket går f.eks. ut på at sameietingen skal inngå som et driftsmiddel i næringsvirksomhet.¹⁰⁹ Sameiet er i slike tilfeller et ansvarlig selskap, og partsevne følger av tvl. § 2-1 første ledd bokstav c.

For øvrig er hovedregelen i norsk rett at ordinære tingsrettslige sameier ikke har partsevne, jf. eksempelvis Rt. 1999 side 146 hvor det heter at *”Etter gammel og sikker lære kan et alminnelig sameie ikke som sådant være part i en sivil tvist [...]. Det er sameierne som må være parter”* (side 152). Saken omhandlet Sameiet Strøm Skog som hadde leiet ut områder til en slalåmklubb som brukte området til alpinanlegg. Da betalingsfristene for betaling av leie ble oversittet, gikk en av sameierne (som hadde en eierandel på 65 %) til sak med påstand om opphør av leieforholdet. Et sameie kan således som utgangspunkt ikke saksøke eller saksøkes. Sak må i tilfelle reises av eller mot den enkelte sameier.

Ordinære tingsrettslige sameier er til forskjell fra eksempelvis aksjeselskaper og ansvarlige selskaper, ikke organisert som selvstendige rettssubjekter. Det vil sjelden være skilt ut en egen formuesmasse som sameiet kan benevne som egne midler, og som

---

¹⁰⁷ Woxholth (2007) side 41.

¹⁰⁸ Woxholth (2007) side 41.

¹⁰⁹ Woxholth (2007) side 41.

det vil hefte med for sine forpliktelser. At et ordinært tingsrettslig sameie ikke kan opptre som part, er således i hovedsak begrunnet i hensynet til rettskraftsvirkningen av en avgjørelse, og ikke minst hensynet til motparten hva gjelder dennes mulighet for å kunne inndrive tilkjente saksomkostninger. Da tvl. § 2-1 er ment å videreføre tidligere rett,¹¹⁰ må det samme gjelde i dag.

Selv om et ordinært tingsrettslig sameie ikke er organisert som et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne, åpner imidlertid Høyesterett i Rt. 1999 side 146 for at et sameie i visse tilfeller kan ha partsevne for visse krav eller rettsforhold – såkalt begrenset partsevne.¹¹¹

5.4 Partsevne etter særlig lovbestemmelse

5.4.1 Innledning

For enkelte sammenslutninger er det ved særskilt lovbestemmelse bestemt at sak skal kunne reises av eller mot sammenslutningen som sådan, jf. tvl. § 2-1 første ledd bokstav f. Bestemmelsen er ifølge forarbeidene unødvendig som følge av prinsippet om *lex specialis*, men er med av pedagogiske grunner og som en påminnelse om at partsevne kan være regulert i særlovgivningen.¹¹²

Som nevnt (punkt 5.3.7) har ordinære tingsrettslige sameier ikke partsevne. Sameier etter eierseksjonsloven kommer derimot i en særstilling, ved at partsevne følger av særlig lovbestemmelse. Som eksempel på andre sammenslutninger hvor partsevne følger av særlovgivningen, nevner forarbeidene reinbeitedistrikter.¹¹³

---

¹¹⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368.

¹¹¹ Om begrenset partsevne, se punkt 7.

¹¹² NOU 2001:32 side 659.

¹¹³ NOU 2001:32 side 659.

I det følgende vil jeg først behandle partsevne for eierseksjonssameier (punkt 5.4.2), for deretter å behandle partsevne for reinbeitedistrikter (punkt 5.4.3). Bestemmelsen er videre en henvisningsbestemmelse til særlovgivning som regulerer partsevne for selvstendige offentlige virksomheter. Dette ble behandlet under punkt 5.2.

5.4.2 Eierseksjonssameier

Fra hovedregelen om at sameier ikke kan opptre som part, er det som nevnt gjort unntak for sameier organisert som eierseksjonssameier. Som det fremgår av Rt 1999 side 251 kommer eierseksjonssameier i en særstilling:

”Utgangspunktet i norsk rett er at et sameie ikke har partsevne [...] Fra denne hovedregel gjør eierseksjonsloven § 43 tredje ledd 1. punktum unntak ved at sameiets styreleder er gitt aktiv og passiv søksmålskompetanse. Styrelederen kan saksøke og bli saksøkt med bindende virkning for sameiet”(side 253).

Av eiersl. § 43 første ledd første punktum følger at styret *”representerer sameierne og forplikter dem med sin underskrift i saker som gjelder sameiernes felles rettigheter og plikter”*. Styret kan således opptre på vegne av sameierne og kan pådra de enkelte sameierne forpliktelser. Betingelsen er imidlertid at styret holder seg innenfor kompetansen gitt etter loven – saken må vedrøre sameiernes felles rettigheter og plikter.¹¹⁴

Styrets søksmålskompetanse fremgår av eiersl. § 43 tredje ledd første punktum, hvor det fremgår at styrelederen har kompetanse til å anlegge sak med bindende virkning for alle sameierne *”i saker som nevnt i første ledd første punktum”*. Søksmålskompetansen begrenses med dette til saker som gjelder sameiernes felles rettigheter og plikter. Part i søksmålet er således eierseksjonssameiet som sådan, jf. Rt. 2007 side 1793, hvor det

---

¹¹⁴ Skoghøy (2010) side 249-250.

fremgår at ”I den utstrekning det er tale om krav som omfattes av § 43 første ledd første punktum, har altså et eierseksjonssameie partsevne i saker som omfattes av styrets representasjonsrett” (premiss 13). Saken omhandlet søksmål fra sameiet Skatvedt Terrasse mot en sparebank med krav om dekning av utgifter til slutføring av et eiendomsprosjekt og utbedring av mangler. Høyesterett fant i premiss 20 at lagmannsretten hadde tolket loven riktig, når de kom til at kravet var omfattet av styrets representasjonsrett etter lovens § 43. Søksmålskompetansen i medhold av § 43 tredje ledd første punktum var med dette til stede.

Partsevne for eierseksjonssameiet er i slike tilfeller naturlig, og av forarbeidene fremgår at ”Det er i spørsmål som gjelder sameiernes felles rettigheter og plikter nettopp i deres egenskap av sameiere, at det er behov for noen som kan representere alle sameierne”.¹¹⁵

Eierseksjonssameiet som sådan har således ikke partsevne i saker som ikke omfattes av styrets representasjonsrett. Illustrerende er Rt. 2005 side 1046, hvor ”Sameiet Rådhusgaten 21” ved sameiets styre gikk til sak mot selger av seksjonene med krav om erstatning for utbedring av mangelfulle fellesarealer. Kjøremålsutvalget uttaler i premiss 23:

”Det er helt på det rene at hver enkelt sameier kan reise søksmål mot den vedkommende kjøpte seksjonen av, med krav om erstatning for mangler. At dette også gjelder mangler ved sameiets fellesareal, er avgjort i Rt-2003-387. Slike krav kan ikke anses som krav som sameierne har i fellesskap i kraft av å være sameiere. Selv om kravene gjelder samme feil eller mangel, vil den erstatningsrettlige situasjon måtte vurderes i relasjon til den enkelte kjøpsavtale som er inngått. [...] Hvorvidt det rent faktisk er ulikheter i den enkeltes erstatningsrettlige posisjon i relasjon til de erstatningskrav som denne saken gjelder, kan ikke ha betydning ved vurderingen av søksmålskompetansen etter § 43.”

---

¹¹⁵ Ot. prp. nr. 33 (1995-1996) side 80.

Partsevne for eierseksjonssameier er kritisert av Hov,¹¹⁶ som mener at det er en lite fornuftig ordning at et eierseksjonssameie som sådan har partsevne. Etter forfatterens mening vil det ha mer for seg å rette krav mot de enkelte sameiere – dels på bakgrunn av at sameiet som sådant ofte vil ha midler av et beskjedent omfang, og dels på grunn av at selve sameiekonstruksjonen er basert på sameieparter som er en del av den enkelte sameiers øvrige formue.

5.4.3 Reinbeitedistrikter

Deler av Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark fylker er inndelt i reinbeiteområder, som igjen er inndelt i flere reinbeitedistrikter, jf. reindriftsloven § 6.

I hvert reinbeitedistrikt skal det velges et distriktsstyre, jf. lovens § 43 første ledd. Distriktsstyrets oppgaver og kompetanse fremgår av lovens § 44, hvor det i første ledd første punktum fremgår at ”*Distriktsstyret representerer reindriftsinteressene i distriktet*”. Bestemmelsens annet ledd første punktum fastslår videre at distriktsstyret blant annet kan ”*inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av reindriftsutøverne i distriktets felles anliggender*”. Hvorvidt et reinbeitedistrikt kan stå som part, blir således langt på vei sammenfallende med vurderingen av hvorvidt et eierseksjonssameie har partsevne. Av dette følger at såfremt saken ligger under distriktsstyrets kompetanse etter loven, er det reinbeitedistriktet som sådan som er part.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Hov (2007) side 144.

¹¹⁷ Skoghøy (2010) side 251.

5.4.4 Alminnelig eller begrenset partsevne

Av Tvistemålsutvalgets motiver, fremgår at tvl. § 2-1 første ledd ”gjelder det som kan kalles alminnelig partsevne”.¹¹⁸ Eierseksjonssameier og reinbeitedistrikter har imidlertid bare partsevne i saker som omfattes av styrets kompetanse etter loven. Når partsevnen på denne måten er begrenset til saker som omfattes av styrets kompetanse, kan det være nærliggende å si at det i realiteten dreier seg om begrenset partsevne (se punkt 3.2.3).

6 Alminnelig partsevne etter tvl. § 2-1 annet ledd

6.1 Innledning

Reglene i tvl. § 2-1 første ledd er i utgangspunktet greie å redegjøre for. Bestemmelsen er omfattende, men tar ikke for seg enhver sammenslutning tillagt alminnelig partsevne. Bakgrunnen for dette er at det i vårt samfunn eksisterer en mengde ulike sammenslutninger, og det er ikke gitt at alle skal betraktes som selvstendige rettssubjekter tillagt alminnelig partsevne. For andre sammenslutninger enn de som uttrykkelig fremgår av tvl. § 2-1 første ledd, kan det være vanskeligere å trekke grensen for partsevne. Hvorvidt slike sammenslutninger har evne til å stå som part i sivile saker, beror etter tvl. § 2-1 annet ledd på en skjønnsmessig, sammensatt helhetsvurdering. Annet ledd er ment som en kodifisering av den rettstilstand som tidligere var etablert i rettspraksis, og det er ikke tilsiktet noen endringer.¹¹⁹

Tvl. § 2-1 annet ledd tar særlig sikte på foreninger.¹²⁰ Men, som nevnt kan også andre typer sammenslutninger falle inn under bestemmelsen (se punkt 3.2.2). Bestemmelsen omfatter alt fra mindre idrettsklubber og andre sammenslutninger dannet på bakgrunn

---

¹¹⁸ NOU 2001:32 side 658.

¹¹⁹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹²⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

av samhörighet i felles oppfatning, kultur, boområde eller felles mål eller syn til større arbeids- og næringslivsorganisasjoner, idretts- og naturvernorganisasjoner, fagforeninger, forbund mv. Spekteret av sammenslutninger er således omfattende.

Ordlyden i tvl. § 2-1 annet ledd utelukker ikke at også andre sammenslutninger enn de som uttrykkelig fremgår av bestemmelsens første ledd har alminnelig partsevne. Hvorvidt en sammenslutning har alminnelig partsevne, beror på om sammenslutningen anses som et selvstendig rettssubjekt.¹²¹ I dette ligger at det for sammenslutningen er skilt ut en egen formuesmasse som den råder over, og som den hefter med for sine forpliktelser.¹²² Rettigheter, forpliktelser og kompetanse er i slike tilfeller tilordnet sammenslutningen som sådan, og ikke personene bak.¹²³ Ved avgjørelsen av om en sammenslutning skal anses som et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne, er bestemmelsens fire første strekpunkter de viktigste momenter i vurderingen.¹²⁴ Ofte vil det eksempelvis være liten tvil om at etablerte foreninger med en viss størrelse og formalisert medlemskapsordning har partsevne.¹²⁵ Momentene regnet opp i tvl. § 2-1 annet ledd vil f.eks. være oppfylt for fagforeninger og store næringslivsorganisasjoner. Hvorvidt en sammenslutning anses som et selvstendig rettssubjekt beror således på en konkret helhetsvurdering, der en rekke momenter vil være avgjørende.

Om sammenslutningen er organisert som et selvstendig rettssubjekt, vil den kunne reise og ta imot søksmål, såfremt øvrige prosessforutsetninger er oppfylt og sammenslutningen har tilstrekkelig tilknytning til det forhold saken gjelder.¹²⁶ Ved bedømmelsen av om kravene til partstilknytning, jf. tvl. §§ 1-3 og 1-4 er oppfylt, vil sammenslutningens formål, sammenholdt med hva søksmålet gjelder være relevant (se punkt 6.4.6).¹²⁷

---

¹²¹ Skoghøy (2010) side 238-239.

¹²² Skoghøy (2010) side 246.

¹²³ Skoghøy (2010) side 246-247.

¹²⁴ Skoghøy (2010) side 239.

¹²⁵ Schei m.fl. (2007) side 112.

¹²⁶ Skoghøy (2010) side 239.

¹²⁷ Skoghøy (2010) side 239.

Om sammenslutningen etter en totalvurdering ikke har partsevne, kan sammenslutningen ikke reise sak i eget navn, eller saksøkes. Sak kan derimot reises av sammenslutningens medlemmer, enkeltvis eller samlet.¹²⁸ Robberstad har etter min mening en god formulering: *”Spørsmålet er altså ikke om det kan bli noen rettsak eller ei, men om hvem som kan gjøres til part, sammenslutningen selv eller dens enkelte deltakere”*.¹²⁹

6.2 Fremstillingen videre

Spørsmålet om partsevne for sammenslutninger som ikke fremgår av tvl. § 2-1 første ledd har vært oppe for Høyesteretts kjæremålsutvalg, nå ankeutvalg, ved flere anledninger. Da tvl. § 2-1 annet ledd tar sikte på å videreføre tidligere ulovfestet rett,¹³⁰ blir nevnte praksis viktig for å belyse vurderingen. I den videre framstillingen vil jeg først se på den totalvurdering bestemmelsen legger opp til (punkt 6.3). Deretter vil jeg gå nærmere inn på de momenter som er viktigst ved vurderingen av om en sammenslutning skal anses som et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne og belyse disse med rettspraksis (punkt 6.4).

Da jeg har valgt å behandle alminnelig- og begrenset partsevne etter tvl. § 2-1 annet ledd separat, vil jeg for å unngå gjentakelser behandle momentene i vurderingen av om partsevne foreligger under punkt 6. Rettspraksis benyttet for å belyse vurderingen omhandler i hovedsak spørsmålet om begrenset partsevne, men belyser hvilke momenter som er avgjørende for om en sammenslutning skal anses som et selvstendig rettssubjekt.

---

¹²⁸ Backer (1984) side 134.

¹²⁹ Robberstad (2009) side 71.

¹³⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368-369.

6.3 Totalvurderingen

Andre sammenslutninger har partsevne *”så langt dette følger av en samlet vurdering”*, jf. tvl. § 2-1 annet ledd. I denne helhetsvurderingen skal det særlig legges vekt på fem momenter, hvorav de fire første er viktigst ved vurderingen av om sammenslutningen skal anses som selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne. Sentralt i vurderingen av partsevne står sammenslutningens organisasjonsstruktur, om sammenslutningen har et organ som kan representere sammenslutningen utad, om det foreligger en formalisert medlemskapsordning og om sammenslutningen har egne midler. Sammenslutningens formål sammenholdt med hva søksmålet gjelder, kommer som nevnt inn ved vurderingen av hvorvidt sammenslutningen har tilstrekkelig partstilknytning etter tvl. §§ 1-3 og 1-4.

Spørsmålet blir etter dette hva som kreves for at en forening eller sammenslutning kan stå som part. Slik jeg oppfatter rettspraksis er fellesnevneren for ovennevnte momenter sammenslutningens struktur.¹³¹ At man må se hen til sammenslutningens struktur, fremgår av Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2003 side 833, hvor det heter at det *”er likevel ikke tvilsomt at organisasjonen har den nødvendige, faste organisasjonsstruktur til å tilfredsstille kravet til partsevne”* (premiss 29). Saken omhandlet krav fra ”Folkeaksjonen Stopp Regionfelt Østlandet” (SRØ) om stans av anleggsarbeider på det planlagte Regionfelt Østlandet, som var et øvingsfelt for forsvaret. Flertallets konklusjon bygget blant annet på en vurdering av tiden folkeaksjonen hadde eksistert, at det forelå vedtekter, styre, medlemsforhold og økonomi (premiss 28).

Rettssetningen følges opp i Rt. 2010 side 257, hvor Høyesteretts ankeutvalg etter en samlet vurdering fant at foreningen ikke hadde *”tilstrekkelig fast struktur til at kravet til partsevne var oppfylt”* (premiss 6). Spørsmålet i saken var om ”Interesseforeningen for Bynære Landbrukseiendommer” som hadde til formål å ivareta interessene til og bistå jordeiere og gårdbrukere i og i nærheten av norske byer, kunne erklære partshjelp. Avgjørelsen bygger særlig på en vurdering av tiden mellom stiftelsen av foreningen og ankesaken, foreningens alder, styre, medlemsforhold og midler (premiss 6).

---

¹³¹ Robberstad (2009) side 72.

Det må således gjøres en totalvurdering opp mot de momenter som regnes opp i tvl. § 2-1 annet ledd. Vurderingen kan lett by på tvilstilfeller. Avgjørende for partsevnen blir trolig graden av organisering.¹³² Det må fremstå som noenlunde klart hvem som kan opptre for sammenslutningen, hvem som blir bundet av en avgjørelse og hvilke midler avgjørelsen kan fullbyrdes i.

6.4 Momenter i vurderingen av om en sammenslutning har partsevne

6.4.1 Innledning

Om strekpunktene i tvl. § 2-1 annet ledd er vilkår eller momenter, kan etter juridisk teori virke noe uklart. Et ”vilkår” gir anvisning på en betingelse – noe som må være oppfylt for at noe skal være gyldig. Et ”moment” viser derimot til en medvirkende faktor som kan underbygge et standpunkt. Ifølge Schei m.fl. har sammenslutninger ”bare partsevne dersom vilkårene i annet ledd er oppfylt”.¹³³ Skoghøy på sin side taler om momenter og er mer vag i sin presentasjon av de ulike strekpunkter. Eksempelvis skriver han at det er av ”betydning” om sammenslutningen har en formalisert medlemskapsordning og at sammenslutningens formål ”kan” tas i betraktning.¹³⁴ Videre skriver Robberstad at partsevne etter annet ledd beror på en avveining av en rekke ”momenter”.¹³⁵

Etter min mening kan strekpunktene opplistet i bestemmelsen ikke oppfattes som vilkår, med den betydning at partsevne er utelukket dersom f.eks. ett av strekpunktene ikke er oppfylt. For det første legger bestemmelsens ordlyd opp til en ”samlet vurdering”, som gir anvisning på at flere forhold kan tas i betraktning. Bestemmelsen er videre ikke uttømmende, ved at det ”særlig legges vekt på” en rekke opplistende forhold. Slike tilleggsmomenter kan ikke oppfattes som vilkår og gir etter min mening anvisning på at

---

¹³² Hov (2007) side 149.

¹³³ Schei m.fl. (2007) side 110.

¹³⁴ Skoghøy (2010) side 240.

¹³⁵ Robberstad (2009) side 72.

de opplistede strekpunktene bør anses som momenter. Endelig fant Høyesterett i Rt. 2003 side 833 det *”likevel ikke tvilsomt at organisasjonen har den nødvendige, faste organisasjonsstruktur til å tilfredsstille kravet til partsevne”* (premiss 29) på tross av at folkeaksjonen var opprettet i anledning saken. Konklusjonen bygget på en vurdering av folkeaksjonens vedtekter, styre, medlemskapsordning, hvordan virksomheten ble finansiert, og hvor lenge folkeaksjonen hadde eksistert. Det er her verdt å merke seg at momentene som er vektlagt, langt på vei er sammenfallende med de momenter som i dag fremgår av tvl. § 2-1 annet ledd.

Tvl. § 2-1 annet ledd er etter sin ordlyd ikke hierarkisk i den forstand at visse momenter er av større betydning enn andre. På den annen side er jeg enig med Skoghøy når han framhever bestemmelsens fire første strekpunkter som de viktigste momenter i vurderingen av om alminnelig partsevne foreligger.¹³⁶ Jeg antar at dette har sin bakgrunn i de nære forbindelseslinjer siste strekpunkt og momentet ”hva søksmålet gjelder” har mot spørsmålet om rettslig interesse.

Momentene i avveiningen av om en sammenslutning har partsevne, kan til en viss grad gli over i hverandre. Dette vil f.eks. være tilfellet for momentene fast organisasjonsform og om sammenslutningen har et organ som representerer sammenslutningen utad. Det kan derfor tenkes fordelaktig å vurdere enkelte momenter samlet. Tvl. § 2-1 annet ledd innebærer imidlertid som nevnt en kodifisering av momenter utviklet i rettspraksis og bestemmelsen skiller klart mellom de ulike momenter. I den videre fremstillingen behandles hvert moment for seg.

For øvrig er momentene som er regnet opp i tvl. § 2-1 annet ledd ikke uttømmende. Dette fremgår av bestemmelsens ordlyd, som angir fem momenter som *”særlig”* skal vektlegges. Av dette følger at også ikke-opplistede momenter kan få betydning for vurderingen av om partsevne foreligger. Eksempelvis hvor anerkjent og godt etablert den aktuelle sammenslutningen er på sitt felt og organisasjonens medlemstall. Slike ikke-opplistede momenter vil mer ha karakter av å være *”tilleggs momenter”*, hvor

---

¹³⁶ Skoghøy (2010) side 239.

andre mer tungtveiende momenter taler for den ene eller annen løsning. Fremstillingen avgrenses til de momenter som fremgår av lovteksten.

6.4.2 "om sammenslutningen har en fast organisasjonsform"

Det dreier seg som nevnt om typer av sammenslutninger hvor partsevne ikke er gitt. Sammenslutningene kan være meget ulike – organisasjonsstrukturen kan variere fra en sammenslutning til en annen. Første moment i vurderingen av om en sammenslutning kan stå som part er derfor en naturlig følge av dette, og fremgår av tvl. § 2-1 annet ledd første strekpunkt. Spørsmålet er om sammenslutningen har en "fast organisasjonsform". Med "fast organisasjonsform" menes om sammenslutningen har en viss struktur med foreningsorganer og vedtekter eller annet skriftlig grunnlag.¹³⁷ Jo fastere organisasjonsform den aktuelle sammenslutningen har, desto mer taler det for partsevne.¹³⁸

Momentet har vært oppe flere ganger i rettspraksis, blant annet Rt. 1995 side 194 og Rt. 1998 side 1496. Problemstillingen i Rt. 1995 side 194 var om "Leieboerne i Hatleberg studenthjem" hadde partsevne i sak om ugyldigheten av et vedtak truffet av Statens pristilsyn. Leieboerne i studenthjemmet gikk til søksmål mot staten ved Administrasjonsdepartementet, for å få kjent ugyldig et vedtak truffet av Statens pristilsyn om leietakernes leie. Studenthjemmets organisasjonsstruktur ble av lagmannsrettens betegnet som løs.¹³⁹ Høyesteretts kjæremålsutvalg stadfestet lagmannsrettens avgjørelse, da sammenslutningen var:

"et løst formet fellesskap med sikte på å vareta leieboernes interesser når det gjelder felles velferdstiltak. Det foreligger ikke noe som viser at et allmøte blant

---

¹³⁷ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹³⁸ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹³⁹ LE-1994-01894.

beboerne har noe rettslig eller organisatorisk grunnlag for å opptre som saksøker på vegne av leieboerne på andre områder” (s. 198).

Før den siterte konklusjon, ble det blant annet lagt vekt på at det ikke forelå vedtekter eller annet skriftlig grunnlag som gav uttrykk for en organisasjon. Alt som forelå av organisering var et tillitsutvalg som representerte leieboerne valgt av allmøtet. Dette var således ikke tilstrekkelig til at det forelå en organisasjonsstruktur som gav grunnlag for partsevne.

Høyesteretts kjæremålsutvalg kom til samme resultat i Rt. 1998 side 1496. Saken omhandlet ”Beboerne i Stavanger Sjømannshjem” (BSS) som gikk til sak mot Stavanger Sjømannshjem og styret i Stavanger Sjømannshjem med krav knyttet til eiendommens eierskap og organisering, samt driften og ledelsen av eiendommen. BSS ble av lagmannsretten ikke ansett for å ha partsevne. Høyesteretts kjæremålsutvalg stadfestet lagmannsrettens avgjørelse, da det var tale om et fellesskap som *”helt mangler organisasjon – vedtekter, organer mv.”*(side 1502).

I følgende avgjørelser ble imidlertid stillingen motsatt med hensyn til organisasjonsstruktur og rettssubjektivitet enn ovennevnte rettspraksis. Rt. 1992 side 1668 omhandlet et samarbeidsprosjekt mellom flere offentlige og private organisasjoner med navn ”Vassenden-prosjektet”. Formålet med prosjektet var å skape et hyggelig sted i Vassenden. Motparten hadde i sin tid inngått avtale med prosjektet som medkontrahent om avståelse av egen grunn til å anlegge gangvei. Grunneieren ønsket imidlertid arbeidet med gangveien stanset, og fikk midlertidig forføyning. Når den midlertidige forføyningen senere ble opphevet, påkjærte grunneieren beslutningen og hevdet at lagmannsretten hadde tolket loven feil når den la til grunn at prosjektet hadde den nødvendige partsevne. Høyesteretts kjæremålsutvalg fant at lagmannsretten hadde bygget på riktig lovforståelse og viser til lagmannsrettens vurdering.

Lagmannsretten slår først fast at det ikke er dannet noen forening slik begrepet forening vanligvis forstås. Det dreiet seg således ikke om en forening med alminnelig partsevne, men var *”likevel av den oppfatning av det nedsatte styret må kunne handle på vegne av interessefellesskapet i saker som faller inn under gjennomføringen av prosjektet”* (side

1670). Rettslig problemstilling for lagmannsretten var således om prosjektet hadde såkalt begrenset partsevne, nå lovfestet i tvl. § 2-1 annet ledd.

Prosjektet hadde for å kunne iverksette sine planer, nedsatt styrende organer til gjennomføringen av prosjektet. Fellesskapet var på denne måten nærmere identifisert og bestod av seriøse organisasjoner. Lagmannsretten trekker videre frem at den organisasjonsform som er valgt, er hensiktsmessig sett hen til prosjektets formål, og at prosjektet er et samarbeid mellom flere personer og organisasjoner som ikke alene ville eller kunne gjennomføre prosjektet med det ansvar som dette medfører på egen hånd. På bakgrunn av at fellesskapet var nærmere organisert og at seriøse organisasjoner stod bak, fant lagmannsretten at prosjektet hadde partsevne.

I samme retning trekker at det offentlige, som hadde bevilget midler til styret for gjennomføringen av prosjektet, hadde vurdert styret kompetent til å handle på vegne av fellesskapet i saker som omhandlet dette. Endelig hadde den kjærende part selv tidligere akseptert styret på vegne av prosjektet som avtalepart.

Fast organisasjonsstruktur ble videre ansett å foreligge i Rt. 2003 side 833, som omhandlet krav fra SRØ om stans av anleggsarbeider på det planlagte Regionfelt Østlandet, som var et øvingsfelt for forsvaret. Høyesteretts flertall fant det *"ikke tvilsomt at organisasjonen har den nødvendige, faste organisasjonsstruktur til å tilfredsstille kravet til partsevne"* (premiss 29).

6.4.3 "styre eller annet organ"

Neste moment i avveiningen av om en sammenslutning kan stå som part, er om sammenslutningen har *"et styre eller annet organ som representerer sammenslutningen utad"*, jf. tvl. § 2-1 annet ledd annet strekpunkt. Momentet har som nevnt nær sammenheng med ovennevnte moment, og vil som regel være oppfylt dersom man finner at sammenslutningen har en "fast organisasjonsform". Dette er naturlig, idet oppfyllelse av ovennevnte moment forutsetter at sammenslutningen kan vise til organer

som underbygger en organisasjonsstruktur. Av dette følger at momentene i avveiningen av om partsevne foreligger, til en viss grad vil flyte over i hverandre.

Av bestemmelsen følger at det må være et ”organ” som representerer sammenslutningen utad. Hvilket organ dette er, vil gjerne følge av sammenslutningens vedtekter om dette finnes – som regel vil kompetansen være gitt til et representativt styre. Av ordlyden følger videre at organet ”representerer” sammenslutningen utad. I denne representasjonsretten inngår typisk kompetansen til å fatte beslutninger på vegne av sammenslutningen som sådan, f.eks. bestemmelser om vedlikehold, felleskostnader, trivselsregler mv. samt inngå avtaler med tredjemenn. Om beslutningsmyndighet er et vilkår eller om det i ”representerer” ligger noe mindre, er uklart. De beste grunner taler etter min mening for at uttrykket ”representerer” gir anvisning på en kompetanse og myndighet til å fatte bindende beslutninger på sammenslutningens vegne, da dette vil underbygge partsstilling for sammenslutningen som sådan og ikke deltakerne bak.

Bestemmelsen oppstiller videre intet krav til antallet medlemmer av det organ som representerer sammenslutningen utad. Aksjeselskaper anses f.eks. som et selvstendig rettssubjekt også hvor styret kun består av ett medlem, jf. asl. § 6-1 første ledd annet punktum.

Den omstendighet at det finnes et styre som representerer sammenslutningen utad, kan gjøre det enklere for domstolen og motparten å forholde seg til den aktuelle sammenslutningen. Hovedhensynet som ligger bak, er at en løs organisasjonsstruktur kan skape faktiske og rettslige problemer ved inndrivelse av tilkjente saksomkostninger for motparter.¹⁴⁰ Et representativt styre vil av denne grunn redusere de betenkeligheter med hensyn til å godta partsevne.

Rt. 1992 side 1668 er illustrerende. I denne saken var det opprettet styrende organer for gjennomføringen av de tiltak som benevnes ”Vassenden-prosjektet”, herunder et fast styre for virksomheten som kunne handle på vegne av interessefellesskapet. Videre ble det lagt vekt på at også det offentlige hadde vurdert styringsgruppens kompetanse slik,

---

¹⁴⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

blant annet ved at de hadde bevilget midler som styringsgruppen forvaltet. Kjæremålsutvalg viser til lagmannsrettens vurdering, som fant at *”det nedsatte styret må kunne handle på vegne av interessefellesskapet i saker som faller inn under gjennomføringen av prosjektet”* (side 1670).

Høyesteretts kjæremålsutvalg kom i Rt. 1998 side 1496 til motsatt resultat, da det var tale om et fellesskap som helt manglet organisasjon, vedtekter og organer. Partsevne ble heller ikke innrømmet i Rt. 2010 side 257. Spørsmålet i saken var om ”Interesseforeningen for Bynære Landbruksorganisasjoner” kunne erklære partshjelp til fordel for de ankende parter i en sak om fastsettelse av ekspropriasjonserstatning ved avståelse av jordbrukseiendom. Avgjørelsen er et eksempel på at momentet om det finnes et styre eller annet organ som representerer sammenslutningen utad, kun er et moment i en helhetsvurdering. På tross av at ”Interesseforeningen for Bynære Landbruksorganisasjoner” ifølge vedtektene hadde et styre, var uteblivelsen av andre momenter for tungtveiende til at kravet til partsevne var oppfylt.

En annen problemstilling er hvordan man stiller seg til sammenslutninger hvor den øverste ledelse er et allmøte. Et ”allmøte” kjennetegnes typisk av at hvem som helst kan møte opp og bli medlem, ofte uten å betale kontingent eller å høre til en nærmere bestemt krets.¹⁴¹ Spørsmålet kom opp i Rt. 1995 side 194 – ”Leieboerne i Hatleberg studenthjem”. For sammenslutningen forelå et allmøte for leieboerne hvor det hvert semester ble tatt saker opp til behandling. Allmøtet var knyttet opp mot en nærmere bestemt krets, nemlig leieboerne i studenthjemmet. Leieboerne hevdet at det var tilstrekkelig til partsevne at de berørte kom sammen til allmøter og traff vedtak om å fremme sak og engasjere advokat. Kjæremålsutvalget på sin side fant at det var ”åpenbart” at et slikt allmøte ikke tilfredstilte kravet til styre eller annet organ som kunne representere sammenslutningen utad (side 198), da et allmøte ikke hadde tilstrekkelig rettslig eller organisatorisk grunnlag for å opptre som saksøker på vegne av leieboerne. Det kan stilles spørsmålsteget ved at man avgrenser partsevnebegrepet mot sammenslutninger med en egalitær struktur.¹⁴² På den annen side tilsier hensynet til

---

¹⁴¹ Backer (1984) side 140.

¹⁴² Backer (1984) side 140.

representativitet at sammenslutninger med et allmøte som øverste ”organ” taler mot partsevne.¹⁴³

For domstolen og motparten vil det således være viktig at sammenslutningen opptrer med et styre eller lignende organ som retten og motparten kan forholde seg til. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig til å tilfredsstille kravet til styre eller annet organ at det oppnevnes en representant i anledning søksmålet. I dette ligger et krav om at sammenslutningen må kunne vise til et styrende organ som ikke er opprettet i anledning saken, men som på en eller annen måte er formalisert.

6.4.4 ”om sammenslutningen har en formalisert medlemskapsordning”

En ”*formalisert medlemskapsordning*” vil være et moment som taler for partsevne, jf. tvl. § 2-1 annet ledd tredje strekpunkt. Som nevnt (punkt 4.2) kan en av betenkelighetene med å gi sammenslutninger partsevne, være det forhold at sammenslutningen kan skjule hvem som reelt har interesse av å gå til søksmål. Om medlemskapsordningen derimot er ”*formalisert*” vil den ofte gi uttrykk for hvem som er medlemmer. Medlemmene kommer på denne måten frem og betenkelighetene mot partsevne blir mindre. For motparten kan det f.eks. ha betydning å vite hvem sammenslutningens medlemmer er. For retten kan det ha betydning for f.eks. reglene om inhabilitet, samt rettskraftsreglene ved at ny sak mellom de samme parter etter tvl. § 19-15 tredje ledd fører til avvisning.

Ved denne vurderingen er det videre av betydning om inn- og utmelding kan skje helt uformelt eller etter en nærmere bestemt fremgangsmåte. Om inn- og utmelding ikke følger bestemte former, men kan skje helt uformelt, vil det gjennomgående tale mot

---

¹⁴³ Backer (1984) side 140.

partsevne.¹⁴⁴ Videre vil det være av betydning om medlemskapet medfører forpliktelser, f.eks. å erlegge medlemskontingent.

En annen side ved medlemsforholdene er om det oppstilles kriterier for medlemskap.¹⁴⁵ I noen foreninger kan hvem som helst bli medlem, mens man i andre må oppfylle visse vilkår og endelig kan det være et vilkår at styret eller andre medlemmer godkjenner nye medlemmer. Om det settes kriterier for medlemskap har imidlertid normalt ingen betydning i vurderingen av om partsevne foreligger.¹⁴⁶

Om dette momentet er det særlig to avgjørelser som er belysende. I Rt. 1995 side 194 hadde "Leieboerne i Hatleberg studenthjem" en felleskasse på ca. 30-40.000 kr. Dette i seg selv kunne tyde på at beboerne pliktet å betale en medlemsavgift. I saken var det imidlertid ingen opplysninger vedrørende hvor disse midler stammet fra – om de skrev seg fra medlemskontingent eller fra andre kilder. Kjæremålsutvalget kunne ikke finne det godtgjort at det forelå en organisasjon som leieboerne aktivt måtte melde seg inn i, herunder at en eventuell plikt til å erlegge kontingent forelå.

Etter det opplyste i saken om "Beboerne i Stavanger Sjømannshjem", jf. Rt.1998 side 1496, var det 27 beboere i sjømannshjemmet. Likevel var det kun tre beboere som gikk til søksmål. Hvilke personer som var medlemmer, om det forelå kriterier for medlemskap, eller hvordan en eventuell inn- og utmelding skulle foregå fremgikk ikke. Tilsvarende forelå ingen opplysninger om det skulle betales en medlemsavgift. Det forelå således ingen opplysninger om sjømannshjemmet hadde en formalisert medlemskapsordning.

SRØ ble derimot ansett for å ha en "formalisert medlemskapsordning", jf. Rt. 2003 side 833. Folkeaksjonen hadde "noe over 1000 medlemmer på landsbasis, aktive lokallag [...]" på flere steder og det ble avholdt årlige medlemsmøter. Virksomheten ble videre finansiert ved medlemskontingenter (premiss 28).

---

¹⁴⁴ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹⁴⁵ Backer (1984) side 141.

¹⁴⁶ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

6.4.5 "om sammenslutningen har egne midler"

Som nevnt ovenfor (punkt 4.4) kan hensynet til motpartens muligheter for å kunne inndrive tilkjente saksomkostninger (eventuelt andre krav), tale mot å gi sammenslutninger partsevne. Før en sammenslutning gis partsevne, er det således naturlig å undersøke dens økonomiske stilling. Tvl. § 2-1 annet ledd fjerde strekpunkt "om sammenslutningen har egne midler", er en konsekvens av dette.

Momentet er uttrykkelig nevnt i Rt. 1995 side 194, som omhandlet "Beboerne i Hatleberg Studenthjem". Av kjennelsen fremgår at det ikke er tilstrekkelig at en sammenslutning har egne midler. I denne saken fremhevet kjæremålsutvalget at selv om det fantes midler i felleskassen, forelå ingen opplysninger hvorvidt midlene kunne disponeres til dekning av saksomkostnader. Av forarbeidene fremgår at det normalt må være noe som viser at midlene kan anvendes til dekning av saksomkostninger eller at sammenslutningen med virkning for alle medlemmene kan skrive ut kontingent til dekning av slike utgifter.¹⁴⁷

En sak hvor momentet ble ansett oppfylt var i Rt. 1992 side 1668, hvor kjæremålsutvalget viser til lagmannsrettens vurdering. Prosjektet hadde mottatt en god del midler både gjennom kontingenter og fra det offentlige og private. Midlene ble disponert av styringsgruppen. På bakgrunn av dette, fant retten at det bak prosjektet fantes en "organisert og ordnet økonomi" (side 1670). Avgjørelsen gir ikke direkte uttrykk for omfanget av midlene eller om det forelå opplysninger som viste at midlene kunne disponeres til dekning av saksomkostninger, men sett sammen med de øvrige momenter anser lagmannsretten prosjektet for å ha nødvendig partsevne. I dette må ligge en forutsetning for at midlene kunne gå til dekning saksomkostninger.

I denne sammenheng er det verdt å trekke frem at omfanget av midler kan være av betydning. I Rt. 1995 side 194 hadde studenthjemmet økonomiske midler av et visst omfang, ca. 30-40 000 kroner. Dette er relativt lite sett opp mot at saksomkostningene kan bli betydelige. Selv om rettens vurdering forutsetningsvis legger vekt på at det ikke forelå opplysninger som gav grunnlag for å si at felleskassen kunne disponeres til

---

¹⁴⁷ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

dekning av sakskostnader, er det grunn til å anta at også omfanget av midlene har hatt betydning for vurderingen. Selv om det er vanskelig å oppgi en nøyaktig grense for omfanget av de midler som står til disposisjon, må det kunne stilles krav om at det ikke er tale om et ubetydelig beløp.

Til illustrasjon kan nevnes Rt. 2003 side 833. Folkeaksjonen ble finansiert ved kontingenter og det ble avlagt regnskap. Uten opplysninger om omfanget av tilgjengelige midler, er det sett opp mot at sammenslutningen hadde noe over 1000 medlemmer på landsbasis og ved at den hadde eksistert i ni år, nærliggende å anta at momentet om egne midler (av et visst omfang) var oppfylt i saken.

Av dette følger at det vil tale mot partsevne, om sammenslutningen ikke har noe å dekke eventuelle saksomkostninger med. Finner man at sammenslutningen har egne midler, må det videre være noe som viser at midlene kan disponeres til dekning av saksomkostnader. Midler gir etter dette et preg av seriøsitet, på samme måte som midler av et visst omfang gir uttrykk for en viss styrke og økonomisk autonomi utad.

6.4.6 Grensen mot rettslig interesse – ”sammenslutningens formål og hva søksmålet gjelder”

Om man etter en særskilt vurdering av ovennevnte momenter finner at sammenslutningen er organisert som et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne, er neste spørsmål om sammenslutningen har rettslig interesse. I vurderingen av rettslig interesse, hva gjelder tilknytningskravet i tvl. §§ 1-3 og 1-4, er ”*sammenslutningens formål og hva søksmålet gjelder*”, jf. tvl. § 2-1 annet ledd siste strekpunkt relevant.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Skoghøy (2010) side 239.

”Sammenslutningens formål”, jf. tvl. § 2-1 annet ledd siste strekpunkt første alternativ, går i hovedsak ut på å identifisere formålet holdt opp mot hva saken dreier seg om. Bestemmelsen har flere sider. For det første vil en sammenslutning hvis formål er lovstridig eller ”mot ærbarhet” mangle partsevne.¹⁴⁹ For det andre er momentet tatt med for å avskjære såkalte ”ad hoc-organisasjoner”. Med ”ad hoc-organisasjoner” menes organisasjoner som er opprettet utelukkende for den aktuelle saken oppe til vurdering og som gjerne oppløses etter at saken er avsluttet.

Om formålet med sammenslutningen er det aktuelle søksmålet, fremgår det av odelstingsproposisjonen et gammelt synspunkt at dersom sammenslutningen har et døgnflueaktig preg, er en ad hoc-organisasjon eller er dannet med søksmålet for øye, taler det for manglende partsevne.¹⁵⁰

En sammenslutning som ble ansett for å være dannet med søksmålet for øye, var ”Interesseforeningen for Bynære Landbruksorganisasjoner”, som ble stiftet tre dager før erklæring om partshjelp ble fremmet, jf. Rt. 2010 side 257. I sin samlede vurdering legger Høyesteretts ankeutvalg ”særlig vekt på sammenhengen mellom stiftelsen av foreningen og ankesaken, den korte tid foreningen har eksistert”, samt forhold som lavt medlemstall og mangel på egne midler (premiss 6).

På den annen side er det ikke utelukket at en sammenslutning opprettet for å imøtegå et bestemt tiltak har partsevne, jf. Rt. 2003 side 833. SRØ var opprettet nettopp for å forhindre etablering av et regionalt øvings- og skytefelt. Dette skulle i utgangspunktet tilsi at SRØ ikke hadde partsevne. Foreningen hadde imidlertid før søksmålet oppstod eksistert i ni år, og hadde i denne tiden arbeidet mot forvaltningen. SRØ hadde egne vedtekter, styre på fem medlemmer, noe over 1000 medlemmer på landsbasis, årlige medlemsmøter og aktive lokallag flere steder. Virksomheten ble videre finansiert ved kontingenter og det ble avlagt regnskap (premiss 28). Selv om SRØ hadde ”som formål å hindre etablering av et regionalt øvings- og skytefelt og er opprettet i anledning av denne saken”, fant Høyesterett det ”likevel ikke tvilsomt at organisasjonen har den

---

¹⁴⁹ Hov (2010) side 145.

¹⁵⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

nødvendige, faste organisasjonsstruktur til å tilfredsstille kravet til partsevne” (premiss 29).

Av dette følger at såfremt en sammenslutning er organisert som et selvstendig rettssubjekt, kan ikke det forhold at sammenslutningen er dannet med søksmålet for øye utelukke partsevne.¹⁵¹ Den omstendighet at sammenslutningen er dannet med søksmålet for øye, kan derimot få betydning ved vurderingen av om sammenslutningen har tilstrekkelig tilknytning til det forhold saken gjelder.¹⁵²

Videre vil det ved vurderingen av partstilknytningen være relevant å se hen til *”hva søksmålet gjelder”*, jf. tvl. § 2-1 annet ledd siste strekpunkt *in fine* (se punkt 7.3). Søksmålgjenstanden – kravet i saken, skal vurderes opp mot vedkommende sammenslutning. *”Hva søksmålet gjelder”*, har som ovennevnte moment nær grenseflate til spørsmålet om rettslig interesse i tvl. §§ 1-3 og 1-4. Ifølge odelstingsproposisjonen bør spørsmålet om partsevne og rettslig interesse vurderes isolert.¹⁵³ Det er først hvor man står overfor sammenslutninger med mindre fast struktur – spørsmålet om begrenset partsevne, at vurderingene til en viss grad kan gli over i hverandre.¹⁵⁴ Forholdet mellom partsevne og rettslig interesse behandles nærmere under punkt 7.4.

---

¹⁵¹ Skoghøy (2010) side 241.

¹⁵² Skoghøy (2010) side 241.

¹⁵³ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹⁵⁴ Se Rt. 2003 side 833 (premiss 27) og Skoghøy (2010) side 239

7 Begrenset partsevne etter tvl. § 2-1 annet ledd

7.1 Innledning

Spørsmålet om partsevne for sammenslutninger må som nevnt nyanseres, da det finnes avgjørelser som tilsier at en sammenslutning, selv om den ikke har alminnelig partsevne, kan ha partsevne i søksmål om enkelte typer krav eller rettsforhold. Som det fremgår av Rt. 1988 side 1161 er *”partsevne et relativt begrep, som må ses i forhold til hva saken gjelder”* (side 1164).

Problemstillingen i saken var om Majorstuen Kirurgiske Poliklinikk som ble drevet som et kontorfellesskap av tre leger, hadde partsevne i forbindelse med oppsigelse av poliklinikkens husleiekontrakt. Kontrakten var underskrevet av en av legene på vegne av poliklinikken. I avgjørelsen fastslår kjæremålsutvalg at kravet til partsevne ikke er en absolutt egenskap i den forstand at den gjelder i alle henseender. Kjennelsen viser at selv om en sammenslutning ikke er organisert som et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne, kan den etter en særskilt vurdering ha partsevne i visse søksmål.

Twistemålsutvalget uttaler i denne forbindelse i motivene til tvl. § 2-1 annet ledd:

*”Regelen i § 2-1 (2) fanger også opp den adgangen til representative søksmål for organisasjoner som er utviklet i rettspraksis. Bestemmelsen forutsetter at organisasjoner kan ha partsevne i slike søksmål, selv om de ikke har alminnelig partsevne. Det er i rettspraksis stilt krav om at organisasjonen eller foreningen må ha en viss fasthet i organisasjonsformen mv.”*¹⁵⁵

Tvl. § 2-1 annet ledd regulerer således også reglene om begrenset partsevne.¹⁵⁶

Hvorvidt en sammenslutning har begrenset partsevne, er med dette langt på vei sammenfallende med vurderingen av om en sammenslutning skal anses som et selvstendig rettssubjekt (punkt 6). Slik jeg ser det, er forskjellen den at sammenslutninger som henføres under reglene om begrenset partsevne ikke oppfyller

---

¹⁵⁵ NOU 2001:32 side 659-660.

¹⁵⁶ Skoghøy (2010) side 251 og Hov (2007) side 146.

momentene regnet opp i tvl. § 2-1 annet ledd fullt ut – sammenslutningen har mindre fast struktur. Begrenset partsevne, vil som Hov uttaler, antakelig bero på hva søksmålet gjelder.¹⁵⁷ I den særskilte vurderingen er det således relevant å vurdere søksmålgjenstanden i forhold til vedkommende sammenslutning.

Som det vil fremgå er det nære forbindelseslinjer mellom spørsmålet om begrenset partsevne og rettslig interesse, hva gjelder tilknytningskravet i tvl. §§ 1-3 og 1-4. Vurderingene er i rettspraksis ofte blandet sammen i en drøftelse.¹⁵⁸ Bakgrunnen for dette er at drøftelsene til en viss grad henger sammen. Forholdet mellom spørsmålet om partsevne og rettslig interesse behandles nærmere under punkt 7.4.

7.2 Nærmere om begrenset partsevne

7.2.1 Når reglene om begrenset partsevne er aktuelt

Som nevnt, følger det av forarbeidene at tvl. § 2-1 annet ledd forutsetter at en sammenslutning kan ha en mer begrenset partsevne. Hvorvidt en sammenslutning har en generell evne til å stå som part, beror på om sammenslutningen er organisert som et selvstendig rettssubjekt.¹⁵⁹ Av dette følger at spørsmålet om begrenset partsevne er aktuelt for sammenslutninger som ikke er organisert som selvstendige rettssubjekter.¹⁶⁰ Slike sammenslutninger kjennetegnes typisk av at de har en mindre fast organisasjonsstruktur. Sammenslutningen mangler f.eks. styrende organer eller en formalisert medlemskapsordning.

I tillegg til sammenslutninger som har en så løs organisasjonsstruktur at de ikke har alminnelig partsevne, omfattes videre sammenslutninger under stiftelse og

---

¹⁵⁷ Hov (2007) side 146.

¹⁵⁸ Eks. Rt. 1988 side 1161.

¹⁵⁹ Se punkt 3.2.2 og 5.3.1 om begrepet selvstendig rettssubjekt.

¹⁶⁰ Skoghøy (2010) side 239.

sammenslutninger som tidligere har hatt partsevne, men senere mistet denne.¹⁶¹ Eksempelvis kan et aksjeselskap etter asl. § 2-20 første ledd som hovedregel ikke erverve rettigheter eller pådra seg forpliktelser før det er registrert i Foretaksregisteret. Fra dette utgangspunktet er det gjort unntak for rettigheter og plikter som måtte følge av stiftelsesdokumentet eller lov, eksempelvis retten til å overta eiendom eller virksomhet, eller plikter overfor skattemyndighetene.¹⁶² I en slik situasjon er begrenset partsevne naturlig og nødvendig, for at et krav kan gjøres gjeldende av eller mot sammenslutningen. Av dette følger at det uregistrerte selskap kan være et eget rettssubjekt, skattesubjekt, hjemmelshaver i grunnboken mv.¹⁶³

Om en sammenslutning har mistet partsevnen, f.eks. ved at sammenslutningen er avvirket, er utgangspunktet at den alminnelige partsevnen går tapt.¹⁶⁴ Men, av Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2005 side 227 hvor et oppløst aksjeselskap fremmet krav om utlegg i en fast eiendom, ble begrenset partsevne innrømmet. Av avgjørelsen fremgår at *”selskapet kunne ha partsevne i behold i tvister som knytter seg til midler som ikke er fordelt”*(premiss 18). Om sammenslutningen har midler, eller det av andre årsaker er av økonomisk eller praktisk betydning med søksmål av eller mot sammenslutningen, kan således et avvirket aksjeselskap ha begrenset partsevne.¹⁶⁵

7.2.2 Hvorvidt en sammenslutning har begrenset partsevne

Kravet til partsevne er således ikke absolutt, slik at det gjelder fullt ut i alle henseender. På den annen side, fremstår det ofte som uklart om man i den særskilte vurderingen opp mot tvl. § 2-1 annet ledd vurderer om man står overfor et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne eller begrenset partsevne. Dette gjelder både i rettspraksis,

---

¹⁶¹ Skoghøy (2010) side 251.

¹⁶² Andenæs (2006) side 120.

¹⁶³ Andenæs (2006) side 120.

¹⁶⁴ Schei m.fl. (2007) side 107.

¹⁶⁵ Skoghøy (2010) side 253.

forarbeider og juridisk teori. Gjennomgående presenteres momentene regnet opp i bestemmelsen, men hvorvidt og hva som eventuelt er avgjørende for om en sammenslutning har begrenset partsevne, fremstår som uklart. Tvistemålsutvalget uttaler i motivene til tvl. § 2-1 at spørsmålet om partsevne for sammenslutninger må relativiseres.¹⁶⁶ Hva som er avgjørende for om en sammenslutning har begrenset partsevne, fremkommer derimot ikke. Odelstingsproposisjonen er heller ikke klargjørende, da den begrenser seg til å utdype hva som nærmere ligger i de ulike momenter nevnt i bestemmelsen.¹⁶⁷

Hov forbeholder begrepet ”begrenset partsevne” til en vurdering av ”*hva søksmålet gjelder*”, jf. tvl. § 2-1 annet ledd siste strekpunkt *in fine*.¹⁶⁸ Jeg antar at han med dette, i likhet med Skoghøy, ser det slik at sammenslutninger som fyller alle kriteriene regnet opp i tvl. § 2-1 annet ledd er et selvstendig rettssubjekt. Om dette er tilfellet, har sammenslutningen alminnelig partsevne. Hva som nærmere kreves for at begrenset partsevne foreligger, fremgår ikke.

Robberstad skriver at partsevnen kan være ”*relativ*”.¹⁶⁹ Hvorvidt momentene i tvl. § 2-1 annet ledd er avgjørende for om en sammenslutning skal anses som et selvstendig rettssubjekt, eller hva som i tilfelle er avgjørende for om begrenset partsevne foreligger, kommer etter min mening ikke klart frem. På den annen side viser forfatteren på samme sted til Rt. 1988 side 1161, hvor det heter at ”*partsevne er et relativt begrep, som må ses i forhold til hva saken gjelder*”. Selv om det ikke fremgår klart, kan det være at hun i likhet med Hov, forbeholder vurderingen av begrenset partsevne til momentet ”*hva søksmålet gjelder*”.

Ifølge Schei m.fl. kan en sammenslutning ha en viss relativ eller begrenset partsevne.¹⁷⁰ I sin presentasjon av momentene regnet opp i tvl. § 2-1 annet ledd, skiller forfatterne mellom sammenslutninger som er fast- og mindre fast organisert. Konkrete krav for

---

¹⁶⁶ NOU 2001:32 side 655.

¹⁶⁷ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 368-369.

¹⁶⁸ Hov (2007) side 146.

¹⁶⁹ Robberstad (2009) side 70.

¹⁷⁰ Schei m.fl. (2007) side 99.

begrenset partsevne, foreligger ikke. På den annen side, fremgår det at sammenslutninger som er mindre fast organisert normalt vil ha partsevne i søksmål som gjelder sammenslutningens egne rettigheter og plikter.¹⁷¹ Som en følge av dette, er det nærliggende å anta at begrenset partsevne som et utgangspunkt fordrer at søksmålet må gjelde en rettighet eller plikt som er tilordnet sammenslutningen som sådan. Dette samsvarer med punkt 4.5 ovenfor, med henvisninger til lovens formålsbestemmelse.

Skoghøy er den som etter min mening klart gir uttrykk for hva som vurderes – og hva som er avgjørende for om en sammenslutning har henholdsvis alminnelig- eller begrenset partsevne. Bestemmelsens fire første strekpunkter, er etter hans mening viktigst ved vurderingen av om en sammenslutning er et selvstendig rettssubjekt med alminnelig partsevne.¹⁷² Forfatterens fremstilling er videre den eneste som oppstiller noenlunde klare vilkår for at en sammenslutning skal ha begrenset partsevne (se punkt 7.3).¹⁷³

Samtlige forfattere uttrykker således at en sammenslutning kan ha en mer begrenset partsevne. En allmenn oppfatning om hva som i tilfelle er avgjørende, fremgår etter min mening ikke. Hov – sammenholdt med Skoghøy, gir slik jeg ser det, de fremstillinger som klart gir uttrykk for hva som kreves (se punkt 7.3).

---

¹⁷¹ Schei m.fl. (2007) side 112.

¹⁷² Skoghøy (2010) side 239.

¹⁷³ Skoghøy (2010) side 232 og 255.

7.3 "hva søksmålet gjelder"

7.3.1 Innledning

I "hva søksmålet gjelder", jf. tvl. § 2-1 annet ledd siste strekpunkt *in fine*, ligger at søksmålgjenstanden – kravet i saken, skal vurderes opp mot vedkommende sammenslutning.¹⁷⁴ Hva som nærmere ligger i momentet, er ikke klart. Skoghøy oppstiller tre vilkår for at sammenslutninger med løs organisasjonsform, som er under stiftelse eller som har mistet partsevnen, skal ha begrenset partsevne. Vilkårene, kan etter min mening anses som en sammenfatning av hva som nærmere ligger i "hva søksmålet gjelder". Det dreier seg således om å vurdere kravet i saken i forhold til vedkommende sammenslutning – om det foreligger et særlig behov for partsevne i den foreliggende sak. Momentet kan ses på som en "sikkerhetsventil" – om en sammenslutning ikke generelt har evne til å stå som saksøker eller saksøkt, kan det likevel være behov for partsevne i en konkret sak.

I det følgende (punkt 7.3.2 til 7.3.4) vil jeg presentere vilkårene Skoghøy oppstiller for at en sammenslutning skal ha begrenset partsevne, og belyse disse med rettspraksis.

7.3.2 Rettighet eller plikt tilordnet sammenslutningen

Begrenset partsevne er for det første betinget av at saken må "gjelde en rettighet som er tilordnet sammenslutningen som sådan, eller en plikt som grunner seg på en handling som er foretatt av eller direkte overfor vedkommende sammenslutning".¹⁷⁵

Sammenslutninger med mindre fast struktur kan også ha rettigheter og plikter, herunder et behov for rettslig avklaring. Rt. 1988 side 1161 kan tjene som eksempel.

Kjæremålsutvalget fant at lagmannsretten hadde bygget på en riktig lovforståelse, da lagmannsretten "også synes å ha lagt vekt på at partsstillingen her er så nært knyttet til

---

¹⁷⁴ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹⁷⁵ Skoghøy (2010) side 255.

hovedsaken – tolkingen av hvem husleiekontrakten omfatter – at den under enhver omstendighet vil måtte vurderes under hovedforhandlingen” (side 1164).

Leiekontrakten lød på poliklinikken som leietaker, og var undertegnet av avdøde lege Holst. Poliklinikken hadde således en leierett i henhold til kontrakten.

Begrenset partsevne ble videre ansett å foreligge i Rt. 1992 side 1668 og Rt. 2005 side 227. ”Vassenden-prosjektet”, jf. Rt. 1992 side 1668 hadde inngått en avtale med motparten om anlegg av gangvei over dennes eiendom. Prosjektet hadde således en rett i henhold til avtalen, herunder et behov for rettslig avklaring på hvorvidt denne retten fremdeles kunne opprettholdes. I Rt. 2005 side 227 ble begrenset partsevne ansett å foreligge for et avviklet aksjeselskap. Saken omhandlet krav om utlegg i fast eiendom – pengekrav tilhørende selskapet.

Av dette følger at såfremt saken omhandler den aktuelle sammenslutningens egne rettigheter eller plikter, er det naturlig at sammenslutningen som sådan har partsevne. Sammenslutningen er i slike situasjoner et eget retts- eller pliktsubjekt, ikke deltakerne bak.

7.3.3 Sammenslutningen må fremstå som det naturlige søksmålssubjekt

*”For det andre må det være sammenslutningen som sådan, og ikke de enkelte deltakere, som fremstår som det naturlige søksmålssubjekt for det spørsmål saken gjelder”.*¹⁷⁶

Vilkåret er langt på vei sammenfallende med ovennevnte vilkår. Spørsmålet er om sammenslutningen eller deltakerne er det naturlige søksmålssubjekt. Om en avvisning medfører at den som står nærmest til å gjøre den materielle rett gjeldende ikke får anledning til å prøve saken, taler det for begrenset partsevne.

---

¹⁷⁶ Skoghøy (2010) side 255.

Rt. 1988 side 1161 kan igjen tjene som eksempel – partsevne ble godtatt for en poliklinikk i en sak om oppsigelse av en husleiekontrakt hvor poliklinikken var part. Likeledes var det såkalte ”Vassenden-prosjektet” nærmest til å gjøre den materielle rett gjeldende, jf. Rt. 1992 side 1668. Kjæremålsutvalget viser til lagmannsrettens vurdering, hvor det heter at *”de krav som fra kjæremotpartens side gjøres gjeldende springer ut av den foreliggende avtale partene imellom og denne avtalen må kunne kreves gjennomført, eventuelt prøvet rettslig”*(side 1671).

Vilkåret har således en side mot kravet til rettslig interesse, og vil som nevnt langt på vei tilsvare ovennevnte vilkår. Om søksmålet omhandler sammenslutningens egne rettigheter eller forpliktelser, eksempelvis krav på vederlag, eiendomsrett eller rettighet i henhold til en avtale, er det naturlig at den berettigede eller forpliktete kan gå til søksmål.¹⁷⁷

7.3.4 Økonomisk eller annen praktisk betydning

Endelig, må det for det tredje *”ha økonomisk eller annen praktisk betydning å få dom for eller overfor sammenslutningen som sådan”*.¹⁷⁸

Slik jeg forstår vilkåret, vil det tale for begrenset partsevne om en avvisning vil få betydelige konsekvenser av økonomisk eller annen art for sammenslutningen eller motparten. Rt. 1988 side 1161 omhandlet som nevnt oppsigelse av poliklinikkens leiekontrakt. Kjæremålsutvalget fant *”for sin del å burde tilføye at det ved den konkrete vurdering også vil være rimelig å ta hensyn til de følger en avvisning ville kunne få for rettighetshavere”* (side 1164). En avvisning av poliklinikken som part, ville medført oppsigelse etter dagjeldende husleielov av 1939 § 31 tredje ledd niende punktum, som gav utleier ved leietakers død rett til å si opp leiekontrakten med lovlig varsel. Om

---

¹⁷⁷ Schei m.fl. (2007) side 57.

¹⁷⁸ Skoghøy (2010) side 255.

poliklinikken ble ansett som part, kunne gyldigheten av oppsigelsen derimot prøves etter lovens § 38.

Vilkåret må videre anses oppfylt i Rt. 2005 side 227. Saken omhandlet som nevnt krav om utlegg i fast eiendom fra et slettet aksjeselskap. Kravet ble forsøkt inndrevet både før og etter avviklingen. Spørsmålet var om avviklingen av selskapet medførte at kravet bortfalt – avvisning ville således få økonomiske konsekvenser. Av kjennelsen fremgår at selskapet kunne ha *”partsevne i behold i tvister som knytter seg til midler som ikke er fordelt”* (premiss 18). Selv om kjæremålsutvalget ikke fant lagmannsrettens kjennelsesgrunner helt klare, måtte de *”forstås slik at det krav som søkes inndrevet ikke er fordelt, men tilhører aksjeselskapet”* (premiss 19).

7.4 Forholdet mellom partsevne og rettslig interesse

”Sammenslutningens formål og hva søksmålet gjelder”, jf. tvl. § 2-1 annet ledd siste strekpunkt, vil ha nære forbindelseslinjer til spørsmålet om rettslig interesse hva gjelder tilknytningskravet i tvl. §§ 1-3 og 1-4.¹⁷⁹ Bakgrunnen for dette er at problemstillingene til en viss grad henger sammen. Forhold som f.eks. organisasjonsform og medlemstall kan også være av betydning ved vurderingen av rettslig interesse.¹⁸⁰ Selv om avhandlingen konkret tar for seg spørsmålet om partsevne, vil jeg allikevel forsøke å forklare hvordan problemstillingene kan gli over i hverandre.

I begrepet ”rettslig interesse” ligger tre elementer, henholdsvis krav til søksmålgjenstanden (rettskrav), søksmålssituasjonen (aktualitet) og tilknytning. Tilknytningskravet fremgår direkte av lovteksten i tvl. § 1-3 annet ledd og for representative søksmål av 1-4 første ledd. Vilkåret om ”rettslig interesse” er imidlertid

---

¹⁷⁹ Thorheim, Tvistelovbrev nr. 3 (2007).

¹⁸⁰ Skoghøy (2010) side 240.

tatt ut av tvisteloven, men samtidig fremgår det av odelstingsproposisjonen at gjeldende rett om søksmålsbetingelsene skal videreføres.¹⁸¹

Tvl. § 1-3 annet ledd første punktum bestemmer at saksøkeren må ha et *”reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte”*. Tilknytningskravet presiseres ytterligere i annet ledd annet punktum, ved at det må foretas en *”samlet vurdering av [...] partenes tilknytning til det”* (kravet). Generelt kan det sies at tilknytningskravet krever at saksøker og saksøkte må kunne påvise en nærmere tilknytning til tvistegjenstanden, samt at tilknytningen må være av en slik art at saksøker har en beskyttelsesverdig interesse av å få dom overfor saksøkte.¹⁸² Av dette følger at sammenslutningers søksmål om egne rettigheter og forpliktelser naturlig forankres i tvl. § 1-3.¹⁸³ Adgangen til slike søksmål er *”utvilsom”*,¹⁸⁴ da det alltid vil være tilstrekkelig tilknytning til kravet hva gjelder egne rettigheter og plikter.¹⁸⁵

Tilstrekkelig tilknytning ble f.eks. ansett å foreligge i Rt. 1988 side 1161, hvor en kirurgisk poliklinikk hadde partsevne i en husleiesak. Poliklinikken ble drevet av tre leger i leide lokaler. I leiekontrakten stod poliklinikken som leietaker og kontrakten var på vegne av fellesskapet undertegnet av en av legene. Utleieren sa opp leiekontrakten og poliklinikken gikk til søksmål med krav om at oppsigelsen var ugyldig. Utleieren hevdet at saken måtte avvises på bakgrunn av at poliklinikken ikke hadde partsevne. Kjæremålsutvalget fant at lagmannsretten hadde bygget på riktig lovtolkning og viste til lagmannsrettens begrunnelse. Lagmannsretten la til grunn at *”partsevnen ikke behøver å være absolutt i den forstand at den gjelder i alle henseende”*(side 1163). Av dette følger at poliklinikken ikke behøver å ha alminnelig partsevne, men partsevnen kan være mer begrenset. I denne forbindelse var det for lagmannsretten tilstrekkelig å fastslå at *”en form for kompaniskap må ha eksistert i relasjon til leieforholdet, slik at den nødvendige partsevne som vilkår for å fremme husleiesaken i allefall er til stede”* (side 1163). Da søksmålsgjenstanden skal vurderes opp mot vedkommende sammenslutning,

---

¹⁸¹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 363-366 og Robberstad (2009) side 82.

¹⁸² Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 365.

¹⁸³ Schei m.fl. (2007) side 86.

¹⁸⁴ Schei m.fl. (2007) side 86.

¹⁸⁵ Robberstad (2009) side 88.

og søksmålet i ovennevnte sak omhandlet utleieforholdet til nettopp denne poliklinikken, var det naturlig at poliklinikken kunne stå som part i den konkrete saken.

Tilknytningskravet ble videre ansett oppfylt i Rt. 1992 side 1668, hvor kjæremålsutvalget viser til lagmannsrettens uttalelser. Etter å ha konkludert med at prosjektet hadde nødvendig partsevne, fant retten at prosjektet:

”også har den nødvendige rettslige interesse. Med rettslig interesse forstår lagmannsretten her kjæremotpartens interesse i å få sitt krav overfor den kjærende part rettslig prøvet. Det krav som fra kjæremotpartens side gjøres gjeldende springer ut av den foreliggende avtale partene imellom og denne avtalen må kunne kreves gjennomført, eventuelt prøvet rettslig, uten at det stilles spørsmål om den konkrete interesse i gjennomføringen”(side 1671).

Det fremstår etter dette som den alminnelige hovedregel at en sammenslutning vil ha tilstrekkelig tilknytning til søksmålgjenstanden, dersom søksmålet gjelder sammenslutningens egen rettsstilling. Spørsmålet kommer derimot på spissen dersom søksmålet gjelder medlemmenes interesser eller sammenslutningens formål.

Utgangspunktet er at man ikke kan gå til sak om andres rettigheter eller plikter, da dette ville være det samme som *”å tilta seg prosessuell handleevne til tross for at den interesserte var prosessdyktig på egen hånd”*.¹⁸⁶ Videre kan et søksmål om andres rettigheter eller plikter tenkes å gå utover hensynet til sakens opplysning.¹⁸⁷

Betenkeligheter som nevnt gjør seg imidlertid ikke alltid gjeldende, og av rettspraksis følger at man har tillatt søksmål som ikke gjelder saksøkers egne rettigheter eller plikter.¹⁸⁸ Tilknytningskravet for interesseorganisasjoner er nå lovfestet i tvl. § 1-4 første ledd, som bestemmer at foreninger og stiftelser kan reise søksmål i eget navn om forhold som det ligger *”innenfor organisasjonens formål og naturlige virkeområde å ivareta”*. Bestemmelsen er ifølge odelstingsproposisjonen ment å gi grunnlag for

---

¹⁸⁶ Backer (1984) side 121.

¹⁸⁷ Robberstad (2009) side 88.

¹⁸⁸ Robberstad (2009) side 88.

representative søksmål for å ivareta mer allmenne interesser, og bygger på den utvikling som har funnet sted i rettspraksis.¹⁸⁹

Første ledd er begrenset til foreninger og stiftelser. Årsaken til at bestemmelsen kun tar for seg disse typer av sammenslutninger, er at *”det er særlig de som fremtrer som viktige bærere av allmenne og ideelle interesser i det sivile samfunn”*.¹⁹⁰ De momenter som er med på å begrunne spørsmålet om partsevne, vil langt på vei også få betydning for vurderingen av om sammenslutningen har rettslig interesse, eksempelvis om sammenslutningen er dannet med søksmålet for øye, dens organisasjonsstruktur og medlemstall.¹⁹¹ Avgjørende for saksanlegg etter tvl. § 1-4 første ledd, er hvorvidt sammenslutningen sett i lys av sitt formål og virkeområde fremstår som naturlig representant for de interesser som blir hevdet å foreligge.

At spørsmålet om sammenslutningen er dannet med søksmålet for øye også får betydning ved vurderingen av om sammenslutningen har søksmålsinteresse, fremgår som nevnt av Rt. 2003 side 833.¹⁹² Spørsmålet i saken var om SRØ – opprettet for å forhindre etableringen av skytefeltet Regionfelt Østlandet, hadde rettslig interesse. Før den konkrete vurderingen slår flertallet fast det alminnelige utgangspunktet om at *”forutsetningen er at organisasjonen ut fra formål, virksomhet og representativitet har tilstrekkelig tilknytning til søksmålet”*(premiss 30). Folkeaksjonens formål talte i utgangspunktet mot å akseptere den som søksmålsberettiget. I følge vedtektene hadde ikke folkeaksjonen en uttrykkelig formålsbestemmelse om miljø- og naturvern hensyn – formålet var å forhindre etablering av skytefeltet. Formålsbestemmelsen var således begrenset til den foreliggende sak og folkeaksjonen skulle nedlegges om de vant fram. Ved vurderingen av folkeaksjonens tilknytning, ble det uttrykkelig uttalt at det ville medføre en for snever betraktningssmåte å la formålet i følge vedtektene være avgjørende. I sin begrunnelse for tilstrekkelig tilknytning, legger flertallet blant annet

---

¹⁸⁹ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 365.

¹⁹⁰ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 366.

¹⁹¹ Schei m.fl. (2007) side 87.

¹⁹² Skoghøy (2010) side 240 og Schei m.fl. (2007) side 88.

vekt på det arbeid som folkeaksjonen har drevet og det nære samarbeid med andre naturvernorganisasjoner.

Avgjørelsen viser at selv om det kan knytte seg betenkeligheter ved å anerkjenne sammenslutninger opprettet i anledning saken som søksmålsberettigede, bør det ikke medføre en *”absolutt skranke for aktiv søksmålskompetanse”* (premiss 41). Såfremt sammenslutningen som i den foreliggende sak, kan vise til en noenlunde fast organisasjonsstruktur – som også vil være avgjørende ved spørsmålet om partsevne – må tilknytningskravet anses oppfylt dersom sammenslutningen fremtrer som en representativ og naturlig bærer av de interesser som er oppe til vurdering.¹⁹³

Flere momenter som er med på å bestemme hvorvidt partsevne foreligger, kommer inn i vurderingen av representativiteten. I Rt. 2003 side 833 (premiss 41) ble det lagt vekt på en forholdsvis stor medlemsmasse, og selv om det fantes andre organisasjoner som også kunne gått til søksmål, hadde folkeaksjonen vært en *”spydspiss i arbeidet og representert den lokale og regionale forankring”*.¹⁹⁴ Rt. 1974 side 1272 er et eksempel på en sammenslutning som ikke ble ansett representativ – retten bygget blant annet på det beskjedne antall medlemmer.¹⁹⁵ Som nevnt kan medlemsantallet også ha betydning ved vurderingen av partsevne. Saken omhandlet *”Foreningen Fri Film”* som hadde 170 medlemmer. Foreningen fikk ikke prøvet lovligheten av Statens Filmkontrolls sensur av to filmer, når *”medlemsgruppen er så vidt begrenset synes den ikke å være særlig representativ for det alminnelige kinopublikum”* (side 1274).

Andre momenter som ved spørsmålet om partsevne, også kan komme inn ved vurderingen av om sammenslutningen er representativ for ivaretagelse av de hensyn som er oppe til vurdering, er hvor anerkjent og godt etablert den aktuelle sammenslutningen er, eksempelvis som mottaker av offentlig støtte, høringsinstans mv.¹⁹⁶ Som nevnt fant Høyesterett i Rt. 2003 side 833 at folkeaksjonen ut fra formål,

---

¹⁹³ Schei m.fl. (2007) side 88.

¹⁹⁴ Schei m.fl. (2007) side 88.

¹⁹⁵ Schei m.fl. (2007) side 89 og Skoghøy (2010) side 409.

¹⁹⁶ Schei m.fl. (2007) side 89.

virksomhet og representativitet hadde tilstrekkelig tilknytning til søksmålet. Flertallet nevner folkeaksjonens engasjement i planprosessen ved å avgi uttalelser i anledning høringer, anledningen til å fremføre sine synspunkter overfor offentlige organer og har fått klager behandlet av forvaltningen (premiss 39).

Momentene i vurderingen av om en sammenslutning har partsevne, blir således også langt på vei sentrale i vurderingen av om sammenslutningen har rettslig interesse. Spørsmålet blir etter dette om man først skal ta stilling til spørsmålet om partsevne etter tvl. § 2-1 annet ledd for deretter å vurdere partstilknytningen etter tvl. §§ 1-3 og 1-4, eller om man skal foreta en samlet vurdering. De beste grunner taler for at det må foretas to atskilte vurderinger. Det er alminnelig antatt at partsevne og rettslig interesse er to separate prosessforutsetninger – to ulike vilkår. Begge må være oppfylt for at retten skal kunne ta et krav under realitetsbehandling. I odelstingsproposisjonen uttales at:

*”spørsmål om partsevne - som utgangspunkt – skal vurderes isolert som en egen prosessforutsetning. En diskusjon om partsevne skal først og fremst rette seg mot forhold ved foreningen selv og hvilke minstekrav som må stilles for at sammenslutningen overhodet kan sies å ha partsevne i sivilprosessen.”*¹⁹⁷

Som følge av at partsevne og rettslig interesse anses som to separate avvisningsgrunner og det forhold at manglende partsevne er en prosessuell innsigelse visse organisasjoner kan bli møtt med, er det av interesse å avklare spørsmålet om partsevne isolert. Gode grunner taler med dette for at avveiningen av om en sammenslutning har partsevne, som utgangspunkt knyttes opp mot en vurdering med fokus på forhold ved foreningen som sådan, mens det rettskrav som ønskes prøvet vurderes under spørsmålet om sammenslutningen har rettslig interesse.¹⁹⁸

Ved vurderingen av om en sammenslutning skal gis begrenset partsevne, stiller dette seg imidlertid annerledes (se punkt 7.3). *”For organisasjoner med mindre fast struktur*

---

¹⁹⁷ Ot. prp. nr. 51 (2004-2005) side 369.

¹⁹⁸ Robberstad (2009) side 72-73.

vil [...] vurderingen av partsevne og rettslig interesse gli noe over i hverandre”, jf. Rt. 2003 side 833 (premiss 27). Likeledes skriver Skoghøy at det er ”bare i tilfeller hvor det er spørsmål om en sammenslutning som ikke er organisert som et selvstendig rettssubjekt, skal gis begrenset partsevne, at disse spørsmålene i noen grad vil gli over i hverandre”.¹⁹⁹ På tross av dette, vil vi nok under tvisteloven oppleve at spørsmålet om partsevne og rettslig interesse, både i vurderingen av om en sammenslutning har alminnelig- og begrenset partsevne glir noe over i hverandre, også fra Høyesteretts side.

---

¹⁹⁹ Skoghøy (2010) side 239.

8 Litteraturliste

Lovgivning:

Opphevet

- 1915 Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) av 13. august 1915 nr. 6.
- 1936 Lov om husleie (husleieloven) av 16. juni 1939 nr. 6.

Gjeldende

- 1814 Kongeriket Norges Grundlov (grunnloven) av 17. mai 1814.
- 1915 Lov om domstolene (domstolloven) av 13. august 1915 nr. 5.
- 1930 Lov om skifte (skifteloven) av 21. februar 1930.
- 1961 Lov om sparebanker (sparebankloven) av 24. mai 1961 nr. 1.
- 1961 Lov om forsvunne personer m.v. av 23 mars 1961 nr. 1.
- 1965 Lov om sameige (sameieloven) av 18. juni 1965 nr. 6.
- 1969 Lov om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) av 13. juni 1969 nr. 26.
- 1972 Lov om arv m.m. (arvelova) av 3. mars 1972 nr. 5.
- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25.
- 1984 Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58.
- 1985 Lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven) av 21. juni 1985 nr. 83.
- 1991 Lov om statsforetak (statsforetaksloven) av 30. august 1991 nr. 71.
- 1992 Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) av 25. september 1992 nr. 107.
- 1997 Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 44.

1997	Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven) av 23. mai 1997 nr. 31.
1999	Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) av 26. mars 1999 nr. 14.
2001	Lov om stiftelser (stiftelsesloven) av 15. juni 2001 nr. 59.
2002	Lov om omdanning av statens jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og statens postselskap (Posten Norge BA) til aksjeselskaper av 21. juni 2002 nr. 43.
2003	Lov om burettslag (burettslagslova) av 6. juni 2003 nr. 39.
2003	Lov om bustadbyggjelag (bustadbyggjelagslova) av 6. juni 2003 nr. 38.
2003	Lov om Innovasjon Norge av 19. desember 2003 nr. 130.
2005	Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90.
2007	Lov om folketrygdfondet (folketrygdfondloven) av 29. juni 2007 nr. 44.
2007	Lov om reindrift (reindriftsloven) av 15. juni 2007 nr. 40.
2007	Lov om samvirkeforetak (samvirkelova) av 29. juni 2007 nr. 81.

Forarbeider:

NOU 2000:14	Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge. Vedlegg 5 - Organisering av statlig virksomhet (Gudmund Knudsen).
NOU 2001:32	Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven).
Ot. prp. nr. 33 (1995-1996)	Om lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven).
Ot. prp. nr. 82 (2001-2002)	Om lov om omdanning av statens jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og statens postselskap (Posten Norge BA) til aksjeselskaper og lov om tilbud av grunnleggende banktjenester gjennom Posten Norge AS` ekspedisjonsnett.
Ot. prp. nr. 51 (2004-2005)	Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

Rettspraksis:

Avgjørelser fra Høyesterett og Høyesteretts ankeutvalg

Rt. 1974 side 1272

Rt. 1988 side 1161

Rt. 1992 side 1668

Rt. 1993 side 361

Rt. 1993 side 415

Rt. 1994 side 650

Rt. 1995 side 194

Rt. 1997 side 623

Rt. 1998 side 1496

Rt. 1999 side 146

Rt. 1999 side 251

Rt. 2000 side 1169

Rt. 2003 side 833

Rt. 2005 side 227

Rt. 2005 side 1046

Rt. 2007 side 1793

Rt. 2008 side 1730

Rt. 2009 side 372

Rt. 2010 side 257

Avgjørelser fra lagmannsrettene

LE-1994-01894

LB-2000-1791

Internasjonale konvensjoner:

Wien-konvensjonen Wien-konvensjonen om diplomatisk samkvem, Wien 18. april 1961.

Litteratur:

Andenæs Mads Henry Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, 2. utg. 2006.

Backer Inge Lorange Backer, Rettslig interesse for søksmål, skjønn og klage, 1984.

Hov Jo Hov, Rettergang III, Sivilprosess, 2007.

Lid Olav Lid, Kort prosess, 1968.

Robberstad Anne Robberstad, Sivilprosess, 2009.

Schei m.fl. Tore Schei m.fl. Tvisteloven. Kommentirutgave, Bind I, 2007.

Skoghøy Jens Edvin A. Skoghøy, Tvisteløsning, 2010.

Thorheim Karl Otto Thorheim, Tvistelovbrev nr. 3, 2007.

Woxholth Geir Woxholth, Selskapsrett, 2. utg. 2007.

Nettdokument:

Grimstad Carl-Erik Grimstad, Hvorfor skal kongen vernes?, 29. januar 2009.
<http://www.vg.no/nyheter/meninger/artikkel.php?artid=53>
[Sitert 03. februar 2011].

Rapport fra Riksrevisjonen Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper for 2009. Dokument 3:2 (2010-2011), 11. november 2010. Vedlegg 1, Virksomheter som omfattes

av Riksrevisjonens kontroll for regnskapsåret 2009.

[Sisert 15. april 2011].